

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Центр заочного, дистанційного та вечірнього навчання
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
На тему «ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА
КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА»
Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Студентки 2 курсу, групи ОП.мз-01с
Яковлевої Інни Віталіївни

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

(підпис)

Яковлева І.В.
(ініціали та прізвище студента)

Керівник: к.е.н., доц.,ст. викладач
Мірошниченко О.В.

(підпис)

Суми – 2021 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на тему

«Організація і методика обліку, аналізу та контролю виробничих запасів
сільськогосподарського підприємства»
студентки Яковлевої Інни Віталіївни

Актуальність теми дослідження визначається тим, що ефективне функціонування підприємства залежить від виробничих запасів – їх кількості, якості та вартості. Облік та контроль використання виробничих запасів залишаються важливим фактором конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання

Метою роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів організації обліку, аналізу та контролю виробничих запасів і розробка заходів вдосконалення обліку і контролю наявності виробничих запасів у дослідному господарстві інституту сільського господарства північного сходу національної академії наук України.

Об'єктом дослідження роботи є процес організації та методології обліку, аналізу та контролю виробничих запасів.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, практичних і методологічних аспектів організації обліку, аналізу та контролю виробничих запасів.

При виконанні роботи були використані такі методи: спостереження, порівняння, аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення тощо.

За результатами дослідження сформульовані такі висновки:

- діяльність кожного підприємства передбачає наявність виробничих запасів, їх стан та ефективне використання вказує прямий вплив на кінцеві результати фінансово-господарської діяльності підприємства;

- в сучасних умовах господарювання виникає необхідність поглибленого дослідження сутності виробничих запасів, розроблення

ефективної моделі управління ВЗ через сучасну систему організації їх обліку, аналізу та контролю;

- запропоновано вдосконалення аналітичного обліку виробничих запасів за центрами відповідальності через кодування рахунку 20 «Виробничі запаси»;

- запропоновано зміну термінів інвентаризації окремих видів виробничих запасів;

- наведено, що в сучасних умовах господарювання виникає необхідність поглибленого дослідження сутності виробничих запасів, розроблення ефективної моделі управління ВЗ через сучасну систему організації їх обліку, аналізу та контролю;

- обґрунтовано доцільність використання сучасних технологій вирощування соняшнику, що посилить контроль виробничих запасів насіння цієї культури.

Одержані результати можуть бути використані підприємством для покращення обліку виробничих запасів, проведення інвентаризації та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Ключові слова: сільське господарство, виробничі запаси, облік і контроль виробничих запасів, інвентаризація виробничих запасів, технології вирощування соняшнику, врожайність соняшнику.

Зміст кваліфікаційної роботи викладено на 54 сторінках, зокрема на 4 сторінках список використаних джерел із 35 найменувань. Робота містить 13 таблиць, 7 рисунків, а також 4 додатки.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2021 рік

Рік захисту роботи – 2021 рік

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Центр заочного, дистанційного та вечірнього навчання
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

к.е.н., доцент

_____ Серпенінова Ю.С.

(підпис)

«__» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
студенту 2 курсу, групи ОПмз-01с
Яковлєвій Інні Віталіївні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи: «Організація і методика обліку, аналізу та контролю виробничих запасів сільськогосподарського підприємства» затверджена наказом по університету від «9» листопада 2021 року №0809-VI
2. Термін подання студентом закінченої роботи «7» грудня 2021 року
3. Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні теоретичних і практичних аспектів організації обліку, аналізу та контролю виробничих запасів і розробці заходів вдосконалення обліку і контролю наявності виробничих запасів у дослідному господарстві інституту сільського господарства північного сходу національної академії наук України.
4. Об'єкт дослідження: є процес організації та методології обліку, аналізу та контролю виробничих запасів.
5. Предмет дослідження: сукупність теоретичних, практичних і методологічних аспектів організації обліку, аналізу та контролю виробничих запасів
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах фахових видань та науково-практичних конференцій, результатах наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, офіційних статистичних даних функціонування сільськогосподарської галузі, нормативно-правових документах з регулювання обліку на сільськогосподарських підприємствах, а

також дослідного господарства інституту сільського господарства північного сходу національної академії аграрних наук»

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

Розділ 1 «Теоретичні аспекти організації та методики обліку, аналізу та контролю виробничих запасів» - 19 жовтня 2021 року

(назва – термін подання)

У розділі 1 дослідити сутність виробничих запасів та їх класифікацію; розглянути методичні аспекти щодо організації обліку виробничих запасів; дослідити оцінку ефективності використання виробничих запасів; розглянути організацію контролю зберігання, руху та використання виробничих запасів

(зміст конкретних завдань до розділу, які має виконати студент)

Розділ 2 «Організація та методика обліку і контролю виробничих запасів у дослідному господарстві інституту сільського господарства північного сходу національної академії аграрних наук» - 1 листопада 2021 року

(назва – термін подання)

У розділі 2 навести загальну організаційно-економічну характеристику підприємства; розглянути особливості організації первинного, синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів; дослідити організацію контролю за операціями з виробничими запасами

(зміст конкретних завдань до розділу, які має виконати студент)

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення обліку, контролю наявності і руху виробничих запасів в інституті сільського господарства північного сходу національної академії аграрних наук» - 16 листопада 2021 р.

(назва – термін подання)

У розділі 3 запропонувати шляхи вдосконалення організації обліку виробничих запасів; розробити шляхи підвищення ефективності використання виробничих запасів за рахунок використання сучасних технологій

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

Дата видачі завдання: «21» вересня 2021 року

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Мірошниченко О.В.

(ініціали, прізвище)

Завдання до виконання одержав

(підпис)

Яковлева І.В.

(ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ	10
1.1 Сутність виробничих запасів та їх класифікація	10
1.2 Методичні аспекти щодо організації обліку виробничих запасів	15
1.3 Оцінка ефективності використання виробничих запасів	17
1.4 Організація контролю зберігання, руху та використання виробничих запасів	20
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ДОСЛІДНОМУ ГОСПОДАРСТВІ ІНСТИТУТУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІВНІЧНОГО СХОДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК	24
2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства	24
2.2 Організація первинного, синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів	30
2.3 Організація обліку руху та використання виробничих запасів	35
2.4 Організація контролю за операціями з виробничими запасами у дослідному господарств інституту сільського господарства ПС НААН	37
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ НАЯВНОСТІ І РУХУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ В ІНСТИТУТІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІВНІЧНОГО СХОДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК	41
3.1 Удосконалення організації обліку виробничих запасів	41
3.2 Підвищення ефективності використання виробничих запасів за рахунок використання сучасних технологій	47
ВИСНОВКИ	52
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

Сучасна ефективна підприємницька діяльність неможлива без проведення зваженої управлінської політики стосовно усіх ресурсів підприємства. Враховуючі що одним із надважливих елементів виробничого процесу є виробничі запаси, раціоналізація їх обліку, аналіз їх використання та контроль за їх станом і рухом стають основою розвитку підприємства та покращення його конкурентоспроможності.

Актуальні проблеми організації обліку та контролю виробничими запасами досліджувались в працях багатьох фахівців. Серед них можна виокремити таких: С.В. Бордаша, П. Я. Поповича, Н. М. Ткаченко, Б. Ф. Усача, Н. В. Чебанової, Я. В. Мех, Г. В. Савицької, М. С. Пушкаря, В. В. Сопка, П.Я. Хомина, та інші.

Значний вклад у розроблені теоретичних та практичних рекомендацій управління запасами в ринкових умовах було зроблено провідними економістами: В. П. Завгородній, В. Г. Гетьман, А. М. Кузьмінський, Л. К. Сук, В. Ф. Палій, Г. Г. Кірейцева, М. Т. Білуха, М. Ф. Огійчук, Г. М. Підлісецький, М. Я. Дем'яненко, П. Т. Саблук, В. Г. Линник, інші.

Незважаючи на те, що темі аудиту виробничих запасів присвячено значну кількість досліджень, вона залишається актуальною для вивчення, в зв'язку з рядом проблем які постають на практиці, вони потребують подальших досліджень і наукових розробок.

Метою роботи є підтвердження практичних та теоретичних аспектів обліку і контролю (аналізу, аудиту) виробничих запасів, а також розробка шляхів їх удосконалення.

Основними завданнями роботи є:

- систематизувати та закріпити теоретичні знання щодо обліку виробничих запасів на вітчизняних підприємствах;
- дослідити наукові джерела та нормативно-законодавчу базу з об'єкту дослідження;

- оцінити ефективність використання виробничих запасів суб'єкту господарювання;
- вивчити сучасні організаційно-технологічні підходи щодо діяльності дослідних господарств аграрного напрямку;
- уточнити зміст та побудову техніко-економічних показників, які характеризують діяльність підприємства;
- обґрунтувати доцільність вдосконалення обліку, контролю наявності і руху виробничих запасів та визначити шляхи впровадження цього управлінського рішення;
- запропонувати заходи щодо поліпшення використання виробничих запасів.

Об'єктом дослідження є господарська діяльність Державного підприємства Дослідного господарства Інституту сільського господарства Північного Сходу Національної академії аграрних наук України в частині наявності та використання виробничих запасів.

Предметом дослідження являються теоретико-методичні, організаційні та практичні аспекти обліку та аудиту виробничих запасів підприємства.

Методи дослідження. У роботі застосовано комплексний підхід для проявлення особливостей діяльності дослідного господарства інституту сільського господарства; методи синтезу та аналізу, наукової абстракції для з'ясування базових категорій і понять; індукції та дедукції для аналізу передумов розвитку рослинництва; метод порівнянь при дослідженні аналітичного обліку виробничих запасів на підприємстві; графічний метод для посилення результатів аналізу та їх демонстрації.

Теоретичні та методичні засади дипломної роботи становлять фундаментальні та сучасні положення бухгалтерського обліку, звітні дані діяльності підприємства, математичні розрахунки, а також методи аналізу та прогнозування.

Для проведення дослідження в роботі використовували нормативні та законодавчі акти, що регламентують бухгалтерський облік в розрізі питання аудиту виробничих запасів, статті вітчизняних і закордонних учених з питань обліку і аудиту виробничих запасів, методичні рекомендації, звітна документація досліджуваного підприємства, статистичні дані з мережі Інтернет.

У висновках кваліфікаційній роботи наведено стислий зміст усієї кваліфікаційній роботи.

Наукова новизна дипломного дослідження полягає у розробці практичних та теоретичних заходів щодо вдосконалення обліку та використання виробничих запасів дослідного господарства сільськогосподарської галузі.

Повний обсяг роботи складає 59 аркушів, із яких 4 займає список використаних джерел. Робота містить 7 рисунків та 13 таблиць та 5 додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1 Сутність виробничих запасів та їх класифікація

Сучасні умови розвитку ринкової економіки, основним "атрибутом" яких є посилення конкуренції, стимулюють підприємства використовувати велику різноманітність сировини, матеріалів, комплектуючих і т. д. Запаси зазначених засобів забезпечують життєдіяльність підприємства. В кінцевому рахунку саме запаси є джерелом доходів і прибутку будь-якого підприємства.

Для забезпечення безперебійної роботи багато підприємств матеріаломістких галузей (металургія, машинобудування, залізничний транспорт і багато інших) створюють на виробничих складах великі і різноманітні по номенклатурі запаси деталей і матеріалів. З одного боку, це підсилює їх економічну безпеку, але з іншого - уповільнює швидкість обороту оборотних коштів і послаблює фінансову стійкість і конкурентоспроможність.

Згідно зі Стандартами (Положеннями) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 9 "Запаси" - це активи, що:

- перебувають у виробництві з подальшою реалізацією продукту виробництва;
- утримуються для подальшої реалізації, при умові звичайної господарської діяльності;
- утримуються для застосування в ході виробництва продукції, надання послуг та виконання робіт, а також в процесі управління підприємством [25].

Запаси визнаються активом, за умови існування ймовірності того, що підприємство може отримати в майбутньому економічні переваги, під час користування ними, та вартість цих активів можливо буде вирахувати достовірно [7].

Запаси у господарській діяльності ділять на наступні групи:

1) сировина, основні та додаткові матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні активи, які необхідні для здійснення робіт, виробництва продукції, надання послуг, підтримки виробництва й адміністративних потреб;

2) незавершене виробництво (необроблені деталі та їх компонентів; продукція, яка не закінчила технологічний процес; вузли). Підприємства, які надають послуги та виконують роботи, незавершене виробництво складається з незавершених послуг (робіт), які не мають встановленої кінцевої вартості.

3) готова продукція, яка виготовлена виробником (на підприємстві), призначена для реалізації та відповідає всім якісним та технічним характеристикам, передбачених договором чи нормативно - правовим актом;

4) матеріальні цінності у вигляді товарів, які отримані (придбані) та знаходяться на балансі підприємства з метою подальшої реалізації;

5) швидкозношувані предмети та малоцінні, які перебувають в користуванні нормального операційного циклу (триває більше одного року) або не більше року.

Перераховані запаси використовуються у формі засобів праці у господарській діяльності підприємств, які утворюються з предметів невисокої вартості (малоцінні) та мають малий термін служби (швидкозношувані). У господарській діяльності підприємств дані запаси використовуються у формі засобів праці, які формуються із предметів відносно невеликої вартості (малоцінні) з порівняно малим строком служби (швидкозношувані).

У процесі відновлення ці запаси являються засобами праці, та задля спрощення визначення витрат та контролю за рухом, та відносяться до окремої групи оборотних активів - швидкозношувані й малоцінні предмети.

Як правило, на підприємстві їх поділяють на групи:

1) інструменти та пристрої загального призначення, що мають універсальне застосування при виготовленні різних видів продукції (різальні,

слюсарно-монтажні та аналогічні інструменти, вимірювальні прилади і пристосування);

2) особливі інструменти та пристрої, що використовують для виконання лише одного індивідуального замовлення чи виробництва певних виробів (знаряддя, штампи, прес-форми та схожі до них предмети);

3) технологічна тара, що використовується багаторазово в самому технологічному процесі (деталі, контейнери для транспортування продукції, фляги, піддони, діжки, тощо);

4) реманент виробничого призначення, що сприяє охороні праці (обладнання, шафи, тумбочки, робочі столи);

5) господарський інвентар, протипожежний інвентар, конторські та інші меблі;

6) засоби автоматизації, прилади, лабораторне обладнання;

7) постільна білизна;

8) спеціальний одяг, одяг спеціального захисту, взуття (костюми, шлеми, комбінезони, куртки, кофухи, халати, штани, протигази, ін.) та запобіжні пристосування.

9) інші малоцінні та швидкозношувані предмети:

- реманент для проведення соціально-культурних заходів;
- спортивний і туристський реманент;
- витрати на зведення яких входять до собівартості будівельно-монтажних робіт, інші.

Орієнтуючись на ці підгрупи підприємство може здійснити детальніше групування швидкозношуваних та малоцінних та предметів. В процесі господарської ці предмети перебувають в експлуатації або на складі[12].

Запаси створюються з метою:

- обслуговування споживачів (при наявності запасів на складі можливо утримувати споживачів, шляхом доставки товарів в короткі строки, що є великою перевагою для підприємства);

- гнучкості виробництва (спроможність швидко перейти до виробництва іншої продукції завдяки запасам, перспектива задовольнити попит на продукцію, що зараз не виготовляється);
- визначеності виробництва (за більшої необхідності створення страхових резервних, тим більш невизначеною є ситуація на ринку);
- згладжування виробництва (задоволення попиту без збільшення обсягів виробництва, в період максимального попиту);
- отримання прибутку через спекуляцію ціною (реалізація товарів в період інфляції, придбаних раніше за набагато нижчою вартістю).

Формування запасів відбувається під дією низки факторів: особливості продукції та технологічного процесу її виробництва, умов забезпечення матеріальними ресурсами, сировиною. Зміни в структурі відбуваються повільно, майже без коливань. Приміром, на промислових підприємствах України у загальному обсязі оборотних фондів, протягом останніх років, відсоток виробничих запасів у середньому складає приблизно 70%, незавершеного виробництва - 25% [16].

Виробничі запаси становлять більш питому вагу, тобто продукція виробничо-технічного призначення, що є на підприємстві, яка вже надійшла в сферу виробництва, але ще не використовується у виробничому процесі. Таким чином, запаси це предмети праці, які надійшли до споживача різного рівня, але такі, що не застосовувалися і ще не піддавалися переробці, до них входять: придбані напівфабрикати та комплектуючі вироби; матеріали, передані в переробку; сировина та паливо; тара і тарні матеріали; будівельні матеріали; запасні частини; матеріали сільськогосподарського призначення; інші матеріали [1].

Слід також підкреслити, що виробничі запаси є частиною оборотних фондів підприємства, структура яких на підприємствах різних галузей має значні відмінності, зумовлених умовами забезпечення матеріальними ресурсами, цінами на них, особливістю форми організації виробництва та конкретними технологіями, тощо.

Так, у загальному обсязі більшу частину оборотних фондів становлять: виробничі запаси - на підприємствах легкої промисловості та електростанціях (до 90%); незавершене виробництво - на підприємствах машинобудування (приблизно 40%, через велику тривалість виробничого циклу); затрати наступних етапів - на підприємствах добувної індустрії (40—50% і більше) [15].

Структура оборотних фондів на більшості промислових підприємствах України на початок цього століття наведена на рисунку 1.1.

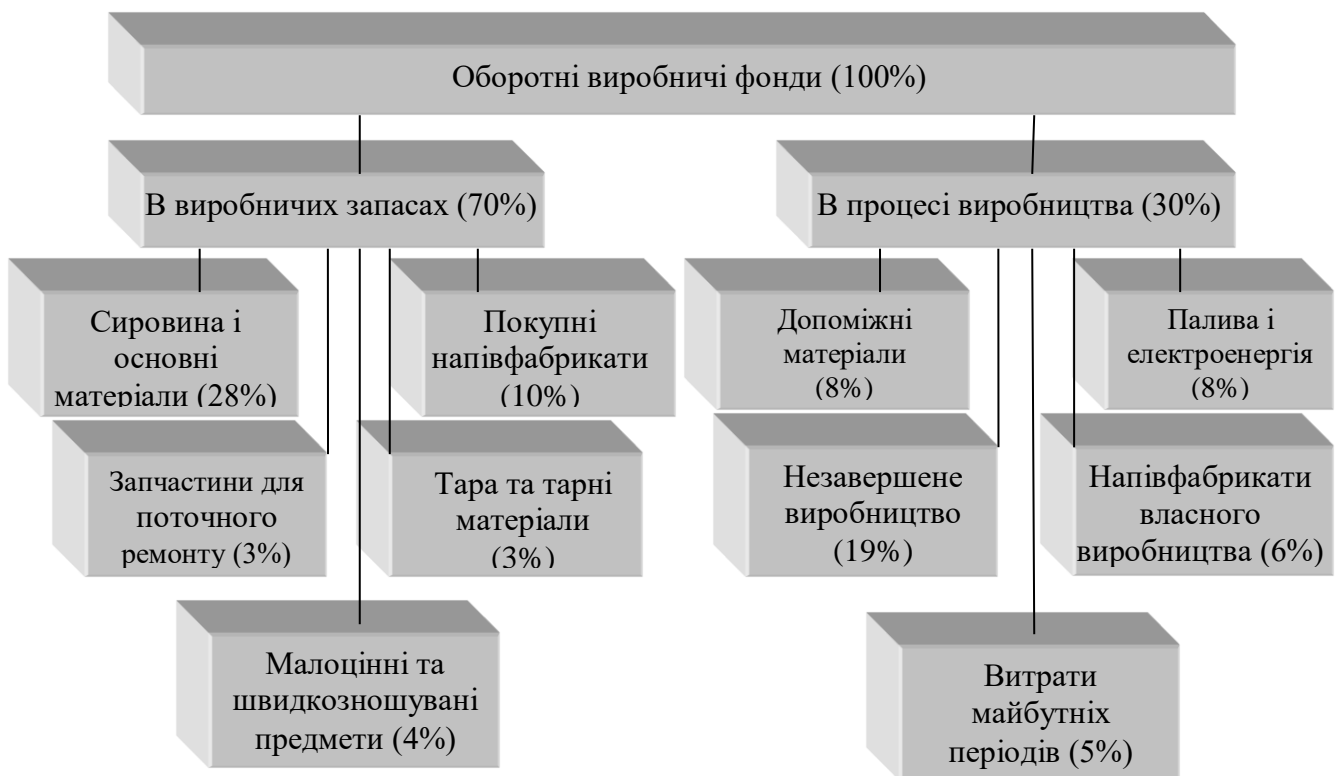

Рисунок 1.1 - Структура оборотних виробничих фондів
(складено автором за [30])

Розглянута структура оборотних виробничих фондів доводить, що більшу їх частину займають саме виробничі запаси. Не зважаючи на те, що промислове виробництво останні роки скорочується, виробничі запаси

залишаються важливим фактором конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

1.2 Методичні аспекти щодо організації обліку виробничих запасів

Як і в більшості країн світу, в Україні, запаси оцінюються за дійсними витратами на їх придбання під час використання чи отримання в процесі виробництва. Основоположним нормативно-правовим актом з ведення бухгалтерського обліку на підприємстві є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.1999 № XIV (зі змінами і доповненнями) [29]. Згідно до цього законодавчого акту визначаються правові засади організації, ведення та регулювання бухгалтерського обліку і створення фінансової звітності в Україні. Дія цього закону розповсюджується на всіх юридичних осіб, які створені відповідно до законодавства України, незалежно від їх форми власності, так і на підприємства іноземних суб'єктів господарської діяльності, що мусять вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність відповідно до законодавства.

Вагомою передумовою являється оцінка виробничих запасів, оскільки її результат має вплив на правильність фінансових результатів підприємства. Обрання методу оцінки пов'язане з метою, поставленою підприємством, тобто якщо запаси залишаються для власних потреб (у тому числі і для виробництва), переважно використовується оцінка за собівартістю, а якщо на продаж, то – ринкова.

П(С)БО 9 «Запаси» характеризує методологічне підґрунтя утворення в бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансової звітності [23]. У цьому положенні вказано визначення та методи оцінки запасів, зазначено список витрат, які утворюють первісну вартість запасів.

Враховуючи те, що державні стандарти з бухгалтерського обліку були розроблені на основі міжнародних з врахуванням національних особливостей економіки України, при дослідженні нормативно-правових актів слід звернути

увагу і на міжнародні стандарти. В яких можна помітити ряд спільних моментів П(С)БО 9 «Запаси» та Міжнародні стандарти фінансової звітності 2 «Запаси» [18], зокрема, щодо умов визнання запасів і основних понять, пов'язаних з ними; рекомендації щодо використання методів оцінки запасів; розкриття інформації про запаси у формах фінансової звітності. Порівняльна характеристика наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Порівняння відмінностей оцінки виробничих запасів в окремих нормативних актах

Характеристика	П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
Відображення знецінення запасів	на суму збільшення чистої вартості реалізації, але не більше суми попереднього зменшення, визнається інший операційний дохід із збільшенням вартості цих запасів (п. 28).	за тих обставин, які раніше спричинили часткове списання запасів нижче собівартості, більше немає або якщо є чітке свідчення збільшення чистої вартості реалізації внаслідок зміни економічних обставин, сума часткового списання сторнується (п. 33).
Оцінка витрат, пов'язаних із переробкою запасів	не регламентується, а визначена П(С)БО 16 «Витрати»	визначена п. 12–14
Методи оцінки під час вибуття	ідентифікована собівартість відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу (п. 16).	конкретна ідентифікація (п. 23); ФІФО (п. 25), середньозважена собівартість (п. 27)

Джерело скомпоновано автором на основі [18; 29]

Поверхневий аналіз П(С) БО 9 та МСБО 2 (табл. 1.1), є підставою для висновку про деяку тотожність більшості положень, що є явним, але деякі з аспектів оцінки запасів мають відмінності. Відповідно до Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси» матеріально виробничі запаси відображаються в бухгалтерській звітності згідно з правилом нижчої з двох оцінок – за собівартістю або за ринковою ціною (чиста вартість реалізації). Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси», п. 7 визначає, що чиста вартість реалізації – це чиста сума, яку суб'єкт

господарювання у звичайному ході бізнесу може отримати від продажу запасів. Справедлива вартість відображає суму, за яку ті самі запаси можна обміняти між обізнаними та зацікавленими покупцями та продавцями на ринку.

Облік виробничих запасів повинен відображати всі стадії руху запасів, а саме: надходження на підприємство, зберігання в структурних підрозділах підприємства, їх переміщення всередині підприємства, списання в результаті управлінських дій. Всі зазначені дії повинні здійснювати в суворій відповідності з нормативно-законодавчою базою. Основні нормативні документи, що регулюють всі стадії руху виробничих запасів представлені на рисунку А.1 Додатка А. Практичне застосування цих положень буде розглянуто у наступних розділах роботи.

1.3 Оцінка ефективності використання виробничих запасів

На сучасному етапі розвитку національної економіки поняття «ефективність» в економічній науці є одним з головних. Не випадково значна кількість вчених-економістів присвятили себе висвітленню загальнотеоретичних питань по даній проблемі, визначенню її взаємозв'язку економічними законами. Переважна більшість вчених-економістів вважають, що ефективність - це об'єктивна економічна категорія, яка при вмілому застосуванні наявних економічних законів має самостійну і кількісну характеристики [6; 13; 34].

Вважається, що термін «ефективність» спочатку з'явився в економічній літературі. Підтверджується це вживанням усього терміну в роботах засновників класичної політекономії, таких як В. Петті, Ф. Кене, Д. Рікардо. Проте, при використанні вказаного терміну, до поняття «ефективність» вони відносились двозначно. Приміром, Вільям Петті і Франсуа Кене не використовували «ефективність» як самостійне поняття. Термін «ефективність» застосовувався ними як «результативність», як можливість оцінити діяльність уряду та його здібності оживити економічне життя.

Класик політекономії Адам Сміт взагалі не застосовував терміну “ефективності”. Давид Рікардо повертає це поняття. Він прагне оцінити ефективність капіталу і показує, що чим менш довговічний капітал, тим більше потрібно постійно затрачувати працю для збереження перш початкової ефективності.

Рікардо використовує термін “ефективність” не у значенні результативність, а як відношення результату до визначеного виду витрат.

Прийнято вважати, що основи навчання про економічну ефективність започатковано італійським економістом Вільфредо Парето, який у 1906 р. написав книжку “Навчання політекономії”. Сьогодні під ефективністю по Парето розуміється стан системи, при якій неможливо покращити стан яких-небудь її елементів, щоб не погіршити інших її елементів [11].

Безумовно, що питання ефективності розглядаються також у сільському господарстві. Ефективність сільського господарства - це по-перше результативність діяльності підприємств галузі, що характеризується взаємозв'язком одержаного економічного ефекту до витрат, ресурсів, що спричинили отримання цього результату; по-друге комплексну оцінку результатів використання усіх видів ресурсів; по-третє, міру досягнення поставлених цілей. Виходячи з вище сказаного, підкреслимо, що ефективність притаманна й виробничим запасам.

Реалізація функцій бізнесу незалежно від сфери діяльності та форми власності вимагає капітальних інвестицій для фінансування об'єктів та операцій, обсягів інвестування отриманих коштів. Від ефективного використання в процесі господарських операцій наявних ресурсів залежить успішність бізнесу. Підсумовуючи вище сказане, можна прийти до висновку, що підприємницька діяльність має структуру з трьох взаємозалежних складових:

- 1) інвестиційна діяльність,
- 2) операційна діяльність
- 3) фінансова діяльності.

Для погодження різноманітних типів діяльності існує специфічна функція – управління [22]. Вона формується через управлінські функції: організацію, прогнозування, планування, регулювання, нормування, стимулювання. Її реалізація здійснюється через аналіз, облік та контроль. Система обліку, має розгалужену структуру, до складу якої входять підсистеми, які мають певну структуру, мету, функції, але об'єднує їх те, що вони утворюють інформаційне забезпечення для різних рівнів менеджменту, рис. 1.1.

Рисунок 1.1 - Показники ефективності використання виробничих запасів підприємства (побудовано автором за [1; 9; 33])

Система показників ефективності використання виробничих запасів має надавати всебічну оцінку використання цих ресурсів підприємства й містити багато загальноекономічних показників.

Система показників ефективності використання виробничих запасів:

- відображати витрати ресурсів, споживаних підприємством;
- формувати передумови для проявлення резервів підвищення ефективності проведення усіх робіт, обумовлених технологією;
- стимулювати застосування всіх резервів, що наявні на підприємстві;
- забезпечити інформацією щодо ефективності проведення всіх ланки управлінської ієрархії;
- здійснювати критеріальну функцію, тобто окремо для кожного з показників мають існувати визначені правила інтеграції їх значень.

Таким чином ми розглянули передумови застосування показників ефективності використання виробничих запасів. У сконцентрованому виді ці показники наведені на рисунку 1.1.

Наприкінці розглядання питання ефективності використання виробничих запасів слід вказати, що управління ефективністю може трактуватись як стратегічний та інтегрований підхід до забезпечення успіху організації за рахунок підвищення ефективністю використання усіх ресурсів[34].

1.4 Організація контролю зберігання, руху та використання виробничих запасів

Ефективність діяльності підприємства, як основна мета будь-якого виробництва, зумовлюють багато факторів. В сучасних умовах пошук підвищення ефективності відбувається за межами виробничих процесів. Досить часто резерви економічного зростання знаходяться в супутніх сферах діяльності підприємства. Практика демонструє, що робота з постачальниками і суміжниками, перегляд схем складування і збуту продукції, нові форми роботи з податковими інспекціями та державними службами та інші заходи дозволяють вивести підприємство на новий економічний рівень.

Важливим фактором у цьому процесі є організація складування і збереження товарно-матеріальних цінностей, в тому числі і виробничих запасів. Вся сукупність процесів планування, організації та контролю всіх видів діяльності з переміщення та складування товарно-матеріальних цінностей заслуговує на особливу увагу. Налагоджена робота всіх перерахованих елементів забезпечує проходження матеріальних та пов'язаних з ними інформаційних і фінансових потоків від пункту закупівлі сировини до пункту кінцевого споживання [33].

Першою ланкою в цьому процесі виступає складське господарство. На підприємстві запаси зберігаються в спеціалізованих приміщеннях (склади, комори і т. п.) і інших неспеціалізованих приміщеннях. У загальному випадку склад являє собою технічне рішення, що відрізняється складністю споруди (будівля, різноманітне обладнання та інші пристрої), основними функціями якого є приймання, розміщення, накопичення, зберігання, переробка, відпустку і доставка продукції споживачам [35].

Організація зберігання запасів залежить від таких факторів як вид запасу, технологія виробництва, умови поставки, умови збуту і т. п.

Оцінка матеріальних запасів та їх витрачання у виробництві може здійснюватися різними способами. На сьогоднішній день, в Україні можна використовувати п'ять методів оцінки списання виробничих запасів: ідентифікована собівартість запасів; середньозважена собівартість; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативні затрати; ціни продажу. Нещодавно, з цього списку було виключено метод «ЛІФО», що базується на використанні в обліку останньої ціни їх придбання. Використання даного методу надає змогу маніпулювати показником прибутку, тому метод ЛІФО заборонений до використання. Простіше це виглядає так:

- метод ФІФО (перший прийшов, перший пішов);
- метод ЛІФО (останній прийшов, перший пішов).

Опираючись на те, що на більшості сільськогосподарських підприємств за рахунок впливу сезонності надходження запаси здійснюється нерівномірними партіями протягом року, вважаємо, що найдоцільнішим є застосування методу середньозваженої собівартості, (ФІФО).

На склад готової продукції всі вироби, виготовлені на підприємстві, передаються тільки після проведення перевірок шляхом використання спеціальних засобів вимірювань і складання довідок проходження державної метрологічної повірки.

Здача готових виробів на склад оформляється прийом-здавальними накладними, які підписують: представники технічного контролю, працівник здає цеху, завідувач складом (комірник), який прийняв на зберігання продукцію.

Якщо договором передбачена приймання продукції за участю представника замовника (покупця), то на документах повинна бути і його підпис.

Надходження матеріальних цінностей (МЦ) - сировини, запчастин, готової продукції - оформлюється такими документами:

1) картка обліку матеріалів. Основна функція картки - облік руху матеріальних цінностей на складі; при цьому облік здійснюється по кожному сорту, виду і обсягу продукції. Бухгалтерія випускає ці картки в момент надходження прибуткових ордерів, відповідних номенклатурі матеріалів.

Матеріально відповідальні особи (комірники, завідувач складом) отримують картки обліку матеріалів під розписку в реєстрі одночасно з прибутковими документами.

2) звіт про проведені інвентаризації - порівняльні відомості, які складаються з тих видів продукції, при інвентаризації яких були виявлені відхилення від облікових даних. У порівняльних відомостях в окремих колонках фіксуються розбіжності між даними обліку і даними інвентаризаційних описів [34].

На вимогу керівника, ґрунтуючись на перерахованих первинних документах можуть бути складені різні звіти:

1) щоденний звіт про стан продукції, яка зберігатися на складі із зазначенням балансу залишку продукції на вечір попереднього робочого дня. У цей баланс включаються дані про всі переміщення продукції на складі і кінцевий залишок товару;

2) звіт за термінами придатності продукції, який дозволяє попередити керівництво підприємства про закінчення терміну придатності продукції. Відповідно до нормативів цей термін становить 6 місяців.

Під час проведеного дослідження визначено, що запаси – це товарно-матеріальні цінності, до яких входять товарно-виробничі запаси, товари, крім того, поточні біологічні активи і продукцію сільськогосподарського виробництва, в разі здійснення їх оцінки відповідно до П(С)БО 9 «Запаси». Розглянуто основні питання організації та методики обліку, аналізу та контролю виробничих запасів підприємства. Визначено, що для створення ефективного синтетичного та аналітичного обліку необхідно застосовувати економічну та технічну класифікацію, які конкретизують деталізацію виробничих запасів.

Теоретичні дослідження свідчать, що перераховані питання не втрачають свої актуальності в сучасних умовах господарювання.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ДОСЛІДНОМУ ГОСПОДАРСТВІ ІНСТИТУТУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІВНІЧНОГО СХОДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК

2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства

Базою виконання кваліфікаційної роботи є Державне підприємство Дослідне господарство Інститут сільського господарства Північного Сходу Національної академії аграрних наук України (ДПДГІСГ ПІВНІЧНОГО СХОДУ НААН).

Підприємство засновано на базі державної власності територіальної громади селища. Підприємство є юридичною особою, має круглу печатку, штампи та бланки зі своїм найменуванням, логотип та інші реквізити, частково - відособлено майно, самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банків України в національній валюті.

ДП ДГ ІСГ зареєстровано 21.02.2003 р, тобто діє на ринку відповідних послуг 18 років відповідно до чинного законодавства.

Місцезнаходження підприємства: 42343 Сумська область, Сумський район, село Сад, вул. Паркова, будинок 3.

Керівником організації є Пахненко Віктор Іванович.

Загальна інформація щодо досліджуваного підприємства надана на рис. К.1. Додатку К.

При загальної характеристиці підприємства слід виходити з того, що основною діяльністю підприємства є вирощування зернових культур, тобто сільськогосподарський продукт.

Продукція сільськогосподарського виробництва уявляє собою сирий продукт тваринницького або рослинницького походження, який ще не пройшов етап первинної промислової обробки (переробки), а також вирощено з метою реалізації на сторону або для застосування на потреби власного виробництва.

Прикладами продукції рослинництва є: зерно, насіння, солома, сіно, цукровий буряк, картопля, баштанні культури, овочі, ягоди, фрукти, виноград, тютюнове листя, продукція лікарських та ефіроолійних культур і квітництва, зелена маса на корм, силос тощо [2].

Фінансово-економічну діяльність розглянутого підприємства характеризують відповідні показники, динаміка яких наведено у табл. 2.1

Таблиця 2.1 - Показники виробничо-фінансової діяльності ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України за 2018-2020р.р.

Показник	2018	2019			2020		
		Звіт	+,-	ТР, %	звіт	+,-	ТР, %
1. Реалізація продукції, тис. грн	54422	143973	+ 89551	264,5	554067	+ 410094	384,8
2. Виконання плану сівби, %							
- соя	97,9	99,3	+ 1,4	x	98,8	- 0,5	x
- кукурудза на зерно	98,7	99,5	+ 0,8	x	99,2	- 0,3	x
- соняшник	99,8	98,9	- 0,9	x	97,5	- 1,4	x
- пшениця (озима)	95,4	93,9	- 1,5	x	95,7	+ 1,8	x
3. Врожайність, ц / га							
- соя	11,8	12,3	+ 0,5	104,2	11,5	- 0,8	93,5
- кукурудза на зерно	23,0	23,5	+ 0,5	102,2	25	+ 1,5	106,4
- соняшник	29,6	28,4	- 1,2	95,9	30,5	+ 2,1	107,4
- пшениця (озима)	23,9	22,3	- 1,6	93,3	20,6	- 1,7	90,4
4. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	48076	124760	+ 76684	259,5	478468	+ 353708	383,5
5. Чистий прибуток підприємства, тис. грн	6346	19213	+ 12867	302,8	75599	+ 56386	393,5

Об'єм реалізації продукції щорічно збільшується. Максимальні темпи зростання мали місце в 2018 році, коли в порівнянні з 2017 роком реалізація

продукції збільшилася більше, ніж в тринадцять разів. У подальші роки темпи приросту були "скромніші". Але це має об'єктивне обґрунтування, оскільки в 2018 році були отримані рекордні темпи зростання. У 2019 році в порівнянні з 2018 роком об'єм реалізації продукції збільшився більше, ніж в 2,5 разу, а в 2020 році - майже в чотири рази.

План сівби підприємство майже виконує. Середні показники виконання плану коливатимуться в межах 95 %. Крайні показники з виконання плану сівби були у 2018 році. Якщо говорити про виконання плану сівби за видами продукції то найбільш позитивні результати за останні роки були у кукурудзі та сої.

За всіма культурами фактична врожайність нижче ніж у передових компаній України, але вище аналогічних середніх показників області. Слід відмітити, що підприємство регулярно проводить агротехнічні заходи щодо підвищення врожайності.

Собівартість продукції теж має тенденцію до зростання, але це не оказує рішучого впливу на динаміку прибутку, який постійно зростає.

Підприємство виконує не тільки планові завдання щодо сівби, але й за реалізацією продукції (рис. 2.1).

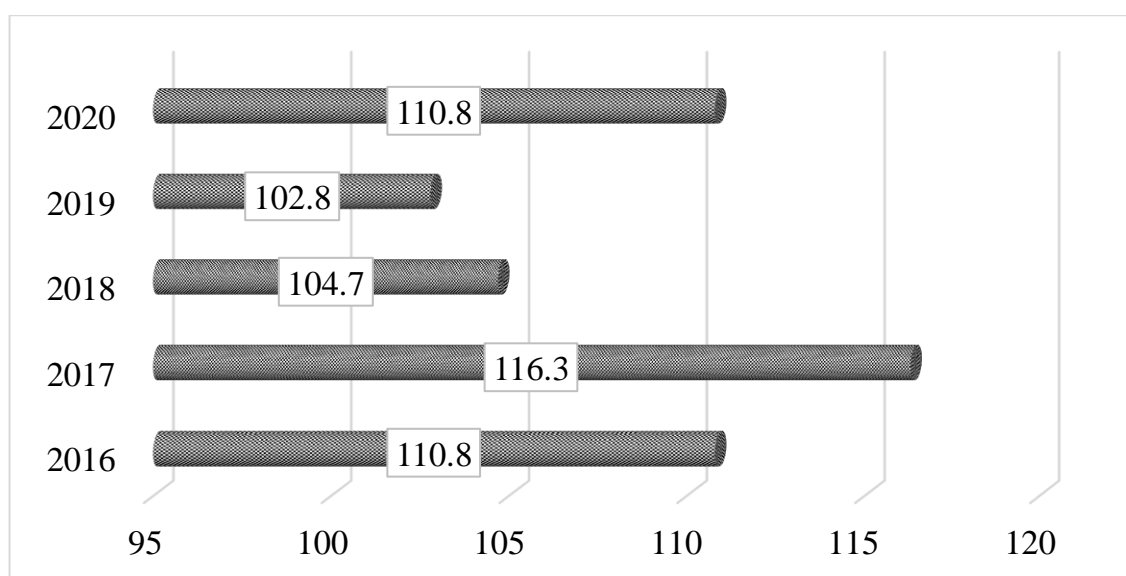

Рисунок 2.1 – Виконання плану з реалізації продукції ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України за 2018-2020р.р. за 2016 – 2020 рр.

Підприємство працює стабільно, має значний виробничий потенціал. Про це свідчать щорічне перевиконання плану з реалізації продукції. Максимальне перевиконання плану було отримане в 2017 р., коли перевищення плану за об'ємом реалізації склало 16,3 %.

Для виконання власних функцій підприємство має основні фонди. Основні фонди - це частина засобів виробництва, які приєднуються до процесу виробництва тривалий період, зберігаючи при цьому натуральну форму і властивості, крім того переносять свою вартість на вартість готового продукту [2].

Кожна організація чи підприємство при створенні утворюють необхідні виробничі фонди, що з розвитком підприємства чи організації поповнюються та оновлюються.

Аналіз середньорічної вартості основних фондів наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 - Аналіз вартості основних фондів ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України за 2017-2020 рр., тис. грн

Показник	2017	2018	2019	2020
Первісна вартість, тис. грн	1365,7	32309,5	65831	80228
- % до попереднього	-	у 23 рази	203,7	121,9
Залишкова вартість	628,0	31382	61770	71040,5
- % до попереднього	-	у 50 разів	196,8	115,0

Збільшення вартості основних засобів підприємства в 2018 році (майже в 50 разів) пов'язане з укрупненням підприємства, коли були узяті на баланс додаткові земельні площі.

Позитивним моментом є більш високі темпи зростання первинної вартості основних засобів в порівнянні з темпами зростання залишкової вартості.

Стан основних фондів характеризує коефіцієнт придатності. Основним показником ефективності використання основних фондів є фондоддача. Зміна цих показників наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз придатності основних фондів та фондівдачі у ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України за 2018-2020 р.р.

Показник	2018	2019			2020		
		звіт	+,-	ТР, %	звіт	+,-	ТР, %
1. Коефіцієнт придатності основних фондів, %	73,4	70,8	- 2,6	x	68,5	- 2,3	x
2. Фондовіддача, грн	1,73	2,33	+ 0,6	134,7	7,80	+ 5,47	334,8
3. Фондоозброєність, тис. грн	97,46	137,57	+ 40,11	141,1	138,75	+ 1,18	100,9

Показники придатності основних фондів має оптимальні значення у 2018 р.. Але поступове від знижується.

Показники фондівдачі останні роки покращуються: у 2019 р. та 2020 р. Фондовіддача збільшилася у 2019 році на 34,7 % а у 2020 році більш ніж утричі.

Розглянемо показники ліквідності та платоспроможності на прикладі даних табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз показників ліквідності ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України за 2018-2020 рр.

Показник	2018	2019			2020			
		звіт	+,-	ТР, %	звіт	+,-	ТР, %	ТР, % до 2018 р.
Коефіцієнти ліквідності, %								
- абсолютної	0,4	0,3	- 0,1	75,0	4,4	+ 4,1	1466,7	1100
- швидкої	25,3	28,2	+ 2,9	111,5	24,1	- 4,1	85,5	95,2
- поточної	559,3	291,6	- 267,7	52,1	378,5	+ 86,9	129,8	67,7

Ліквідність має значення здатності перетворити актив на грошові кошти швидко та без втрат його ринкової вартості. Оцінюючи ліквідність підприємства, проводять аналіз достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов'язань.

ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України ліквідне, але показники ліквідності не завжди відповідають галузевим значенням. Дуже часто

показники ліквідності перевищують середні значення. Це свідчить про іммобілізацію коштів.

Завершує аналіз фінансового стану аналіз рентабельності (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 - Аналіз рентабельності ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України за 2018-2020 рр.

Показник	2018	2019			2020			
		Звіт	+, -	ТР, %	звіт	+, -	ТР, %	ТР, % до 2018 р.
Рентабельність продаж, %	13,2	15,4	+ 2,2	116,7	15,8	+ 0,4	102,6	120,0

Діяльність підприємства є рентабельною. Протягом аналізованого періоду вона стабільно зростала. За три роки рентабельність продаж збільшилася на 20%.

Наприкінці загальної характеристики підприємства розглянемо об'єктивні чинники, які обумовлюють його облікову політику.

Складність управління рослинним виробництвом визначається його великою залежністю від природних і кліматичних умов. Комплекс цих умов безпосередньо впливає на розміщення виробництва, концентрацію і спеціалізацію. Оскільки природні умови відносять до таких, якими складно управляти, то управлінська діяльність зводиться не до прямої дії на природні чинники, а до прогнозування їх стану і адаптації до несприятливих умов виробництва.

До того ж, в рослинництві головним і незамінним засобом виробництва і загальним предметом праці є земля. Раціональне її використання сприяє зростанню врожайності сільськогосподарських культур. Специфічним засобом виробництва в рослинництві є живі організми (рослини), що обумовлює особливості технології, організації і управління сільськогосподарським виробництвом [7].

Особливі складнощі в управлінні цією галуззю пов'язані з тим, що виробничий процес здійснюється на значній території: спостерігається

розкиданість виробничих об'єктів, земельних угідь, техніки, людей на значних територіях. Це має вплив на структуру управління, міру централізації функцій керівництва і пред'являє підвищені вимоги до організації оперативного управління усім виробництвом.

2.2 Організація первинного, синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів

Враховуючі особливості діяльності підприємства можна стверджувати, що виробничі запаси виконують особливу функцію у діяльності підприємства. У активах ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України вони займають значну питому вагу, а їх вартість щорічно зростає (рис. 2.2).

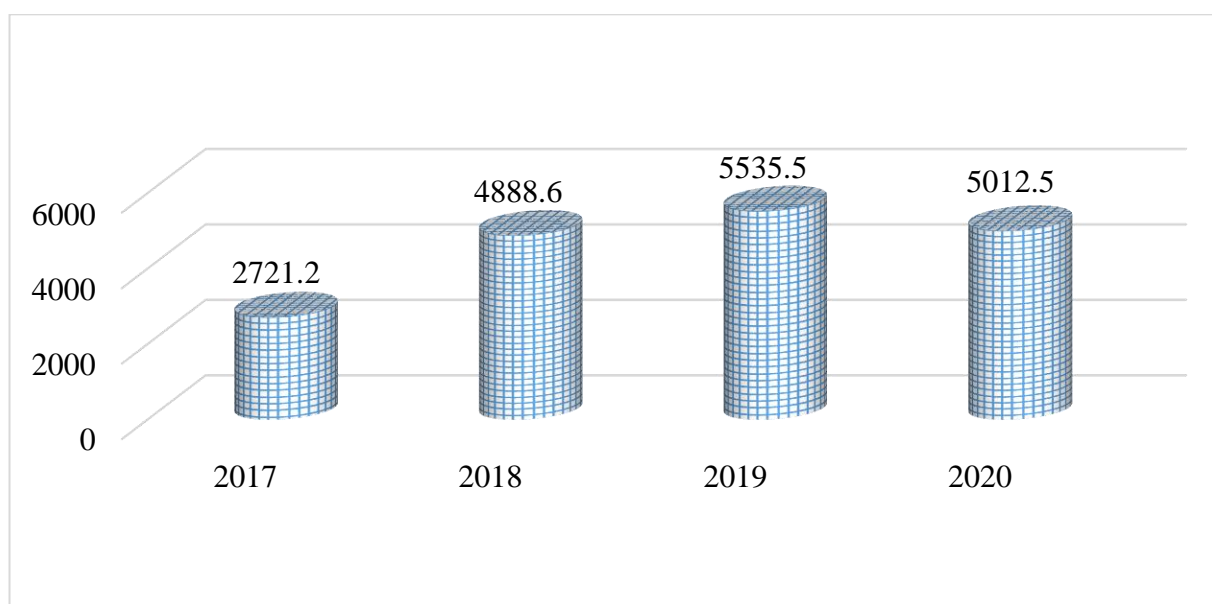

Рисунок 2.2 – Вартість запасів ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України згідно балансу станом на початок звітнього року, тис. грн.

Крім того, у структурі витрат ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України питома вага сировини та матеріалів складає більш чверті (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Структура витрат ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України у 2016, 2018 та 2020 рр., %

Елемент витрат	2016	2018	2020
1 Транспортні витрати	0,9	1,2	1,2
2 Витрати на оплату праці	46,7	45,3	45,7
3 Відрахування на соціальні заходи	17,7	15,8	16,1
4 Сировина та матеріали	25,8	26,4	27,4
5 Витрати на оренду та утримання будівель, споруд та устаткування	2,4	2,7	3,2
6 Амортизація	1,7	1,5	1,5
7 Витрати на ремонт основних засобів	0,8	1,4	1,8
8 Господарські витрати	1,5	2,3	2,5
9 Інші витрати	2,5	3,4	0,6
Усього	100	100	100

Структуру витрат ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України визначають витрати на оплату праці. Разом з нарахуваннями на заробітну плату вони складають майже 62 % від загальної суми витрат підприємства. Значну питому вагу займають також витрати на сировину та матеріали, а їх питома вага зростає.

Не залежно від вартості запасів, на підприємстві є перелік посадових осіб, які мають право підписувати документи на отримання і відпуск зі складів матеріалів. Ці посадовці також видають дозвіл (перепустки) на вивезення з підприємства будь-яких матеріальних цінностей.

Первинний облік матеріальних цінностей передбачає, що відповідальна особа при прийманні запасів на склад (комори, сховища і т. п.) проводить перевірку відповідності запасів асортименту, кількості, вази, обсягу площ і якості, що зазначається у супровідних документах. При надходженні сировини і матеріалів, які були придбані підзвітними особами, первинними документами є товарний рахунок та акт (довідка), що підтверджують вартість товару, а оприбуткування проводиться шляхом

складання прибуткового ордеру (ф. М4) в одному примірнику. Далі інформація про надходження сировини і матеріалів та документи на їх оприбуткування відображаються у реєстрі приймання-здачі документів (ф. М-13), який передається в бухгалтерію в одному примірнику разом з первинними документами завідувачем складу. Приклад заповнених документів наведено у додатку Б.

Як правило, кожна однорідна група (вид) запасів в місцях зберігання позначається матеріальним ярликом, який прикріплюється до місця зберігання запасів.

Облік запасів на складі здійснюється з використанням картки складського обліку матеріалів, яку оформлює матеріально відповідальна особа в одному примірнику. Картки повинні відповідати номенклатурі запасів.

Підставою для внесення записів в картки складського обліку є акт про приймання матеріалів (ф. М-7) , прибутковий ордер (ф. М-4) , товаро-транспортна накладна (ф. М-6) - по надходженню, а по видатку – Лімітно-забірні картки (ф. М-8, М-9, М-28а), акт-вимога на додатковий відпуск (заміна) матеріалів ф. М-10, накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення матеріалів ф. М-11). Відпуск матеріалів дозволяється після їх оприбуткування. Приклад заповнених документів наведено у додатках В та Г. Якщо номенклатура запасів незначна, натомість карток складського обліку може бути застосована книга обліку залишків запасів на складі.

Щодо синтетичного та бухгалтерського обліку виробничих запасів ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України слід вказати, що до них в першу чергу відносяться матеріали сільськогосподарського призначення, а саме: насіння та посадковий матеріал власного виробництва і куплени¹; мінеральні, органічні добрива та ін.; засоби для захисту рослин і тварин (пестициди, гербіциди, дефоліанти для рослинництва та біопрепарати і дезінфікуючі засоби для тваринництва); корми власного виробництва і придбані [2].

Згідно з інструкціями щодо бухгалтерського обліку матеріалів сільськогосподарського призначення первісною вартістю запасів (кормів, насіння тощо), які виготовлені власними силами підприємства, є планова (нормативна) собівартість їх виробництва, яку в кінці року приводять до рівня фактичних витрат. При цьому слід враховувати, що для вирощування насіння характерне коливання фактичної собівартості протягом року [3].

Важливим елементом запасів також є добрива, які включають, згідно бухгалтерського обліку, витрати на внесені в ґрунт під сільськогосподарські культури органічні (гній, торф, компост, сидеральні добрива тощо), мінеральні, бактеріальні, інші добрива та мікродобрива.

При оцінці запасів на розглянутому підприємстві застосовують метод ФІФО. Застосування цього методу розглянемо на прикладі оцінки добрив (табл.2.7).

Таблиця 2.7 - Застосування методів ФІФО при оцінці добрив у дослідному господарстві ІСГ ПС НААН

Місяць	Кількість, кг	Вартість, грн/кг	Витрати на матеріали, грн
Січень	300	100	30000
Червень	500	112	56000
Вересень	700	120	84000
Разом	1500		170000

У виробництві витрачено тільки 1000 кг, 500 залишилися у вигляді запасів.

Оцінка запасів добрив за методом ФІФО:

$$- 300 * 100 + 500 * 112 + 200 * 120 = 110000 - \text{в виробництві}$$

$$- 500 * 120 = \underline{60000} - \text{в запасах.}$$

170000

Бухгалтерський рахунок 20 «Виробничі запаси» кореспондується з іншими бухгалтерськими рахунками, які наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Кореспонденція рахунку 20 «Виробничі запаси», яка застосовується у ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України

За дебетом з кредитом рахунків		За кредитом з дебітом рахунків	
20	"Виробничі запаси"	15	"Капітальні інвестиції"
23	"Виробництво"	20	"Виробничі запаси"
24	"Брак у виробництві"	23	"Виробництво"
27	"Продукція сільськогосподарського виробництва"	24	"Брак у виробництві"
37	"Розрахунки з різними дебіторами"	28	"Товари"
		37	"Розрахунки з різними дебіторами"
		39	"Витрати майбутніх періодів"
40	"Зареєстрований (пайовий) капітал"	42	"Додатковий капітал"
48	"Цільове фінансування і цільові надходження"	47	"Забезпечення майбутніх витрат і платежів"
63	"Розрахунки з постачальниками та підрядниками"	80	"Матеріальні витрати"
64	"Розрахунки за податками й платежами"	84	"Інші операційні витрати"
68	"Розрахунки за іншими операціями"	85	"Інші затрати"
71	"Інший операційний дохід"	91	"Загальновиробничі витрати"
		92	"Адміністративні витрати"
74	"Інші доходи"	93	"Витрати на збут"
		94	"Інші витрати операційної діяльності"

Дослідивши особливості первинного, синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів досліджуваного підприємства автором зроблені наступні висновки. Для оцінки та визначення рівнів виробничих запасів, який запас доречно поповнювати і який може бути обсяг замовлення, система управління запасами здійснює важливу роль. Ключовим напрямком покращення обліку наявності та руху виробничих запасів є спрощення оформлення операцій, що стосуються оприбуткування та витрата матеріальних цінностей. Відпуск матеріалів у виробництво проводиться відповідно до встановленого ліміту прямо в картках складського обліку

матеріалів, включаючи в них підпис особи, яка отримує цінності. Дану процедуру можливо застосовувати під час переміщення матеріалів.

2.3 Організація обліку руху та використання виробничих запасів

Сьогодні існують типові первинні документи з обліку руху матеріальних цінностей в загалі і виробничих запасів зокрема. Рішення щодо вибору визначених первинних документів приймає головний бухгалтер, який керується при цьому такими показниками як розмір підприємства та специфіка його діяльності.

На розглянутому підприємстві використовуються наступні типові форми обліку руху матеріальних цінностей (запасів):

- журнал обліку вантажів, що надійшли на підприємство;
- довіреність на отримання матеріальних цінностей;
- журнал реєстрації довіреностей;
- прибутковий ордер, (додаток Д).

Рух виробничих запасів на підприємстві включає ряд дій: придбання; внутрішнє переміщення за технологією виробництва; переміщення на склад готової продукції; або приховування у якості браку, який можна реалізувати; реалізація підприємством виробничих запасів. В усіх перерахованих випадках (приймання, зберігання, відпуск та облік запасів) головні дії виконує матеріально відповідальна особа.

У ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України МЦ надходять одним із шляхів, а саме:

- через придбання у постачальників;
- через придбання за посередництвом підзвітної особи;
- як внесок до статутного фонду.

Придбання МЦ, які на підприємстві розглядаються як ВЗ, через постачальника супроводжуються оформленням наступних документів: сертифікатів, специфікацій, посвідчень, накладних, рахунків-фактур, товарно-транспортних накладних, (Додаток Ж).

На основі документів з цього переліку в бухгалтерії ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України оформлюється прибутковий ордер та акт приймання.

Щоб отримати матеріалі на складі постачальника (транспортної організації) експедитор ДП ДГ ІСГ отримує в бухгалтерії довіреність, яку підписує керівник організації та головний бухгалтер. Засвідчується ця довіреність печаткою ДП ДГ ІСГ.

Внутрішнє переміщення виробничих запасів зі складу на склад оформлюється відповідною накладною. Відпуск виробничих оформлюється лімітно-заборною карткою (ЛЗК), яка використовується для відповідних дій, якщо матеріали використовуються систематично.

Таким чином, ми розглянули особливості організації руху виробничих запасів у сільськогосподарському підприємстві й довели, що правильне та своєчасне документальне оформлення руху запасів попереджає різні порушення та дає можливість своєчасно виявити зловживання.

Значну питому вагу у виробничих запасах розглянутого підприємства займають різноманітні добрива, які застосовуються для посилення якості ґрунтів.

Використання добрив у дослідному господарстві наведено на рис. 2.3.

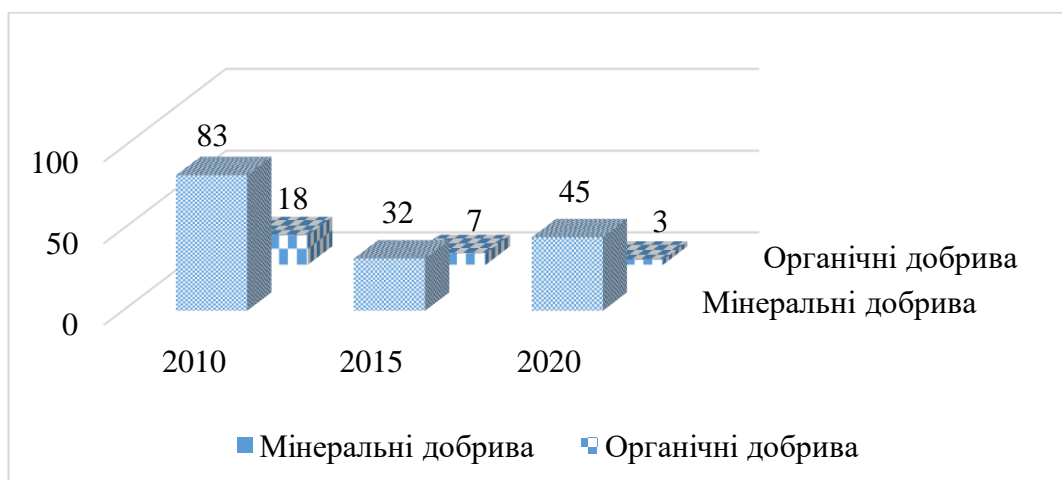

Рисунок 2.3 – Динаміка удобрених площ в дослідному господарстві за 2010-2020 рр. (станом на 31.03.2020)

Нажаль, статистичні дані свідчать про скорочення в останні роки удобрених площ. А це призводить до того, що кількість гумусу у рили щорічно зменшується. Нині близько 90 % орних земель України охоплені процесами деградації, а площі кислих ґрунтів збільшилися за останні 15 років на 34 %.

Одним із показників, що відображають ефективність використання запасів, є їхня оборотність. Розрахунок показників обігу запасів представлений у табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Розрахунок показників обігу запасів ДП ДГ ІСТ Північного Сходу НААН України у 2018 - 2020 рр., %

Показник	2018	2019	2020
Виторг від реалізації продукції, тис. грн	54422	143473	554067
Середньорічна вартість виробничих запасів, тис. грн	4888,6	5535,5	5012,5
Коефіцієнт обігу запасів	11,13	26,0	110,5
Тривалість обігу запасів, діб	32	14	3
- абсолютна зміна	-	- 18	- 11

Як свідчать дані табл. 2.9 запаси підприємства використовуються достатньо ефективно. Тривалість обігу запасів не перевищує нормативні значення - 90 ді. Більш того тривалість обігу постійно скорочується, що свідчить що на підприємстві відсутні імобілізація коштів, зокрема запасів.

2.4 Організація контролю за операціями з виробничими запасами у дослідному господарств інституту сільського господарства ПС НААН

Контроль за операціями з виробничими запасами у дослідному господарств інституту сільського господарства ПС НААН має важливе

значення на усіх стадіях їх руху від транспортування, зберігання до використання у виробництві (сівбі).

Усі питання щодо контролю за операціями з виробничими запасами вирішуються матеріально відповідальними особами, перелік яких наведено у табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Перелік основних матеріально відповідальних осіб ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України

Посада	ПІБ
Директор	Пахненко Віктор Іванович
Заступник директора	Кондратенко Віталій Володимирович
Головний бухгалтер	Коритник Мирослава Віталіївна
Головний агроном	Луценко Сергій Анатолійович
Головний зоотехнік	Лисянська Людмила Миколаївна
Головний лікар ветеринарної медицини	Рибкін Юрій Вікторович
Головний інженер	Подлесний Анатолій Володимирович
Головний економіст	Бондаренко Оксана Олександрівна

Організація контролю за операціями з ВЗ залежить від організації документообігу, який встановлено на підприємстві. У ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України відповідальним за здійснення робіт по складанню графіку документообігу є головний бухгалтер Коритник М.В.

Для забезпечення ефективного виконання завдань документообігу на підприємстві використовують спеціальні програми, які відображають господарські операції на рівні оперативного та бухгалтерського обліку. На підприємстві використовують програмне забезпечення 1С Бухгалтерія “Бухгалтерія сільськогосподарського підприємства для України”, відомо що її продаж та підтримка завершується 16 січня 22 року, тому в третьому розділі дипломної роботи необхідно запропонувати альтернативне програмне забезпечення. але з 01.01.2022 року підприємство перейде на BAS АГРО. Бухгалтерія, для обліку та фінансової звітності, що розроблене спеціально для аграрних та сільськогосподарських підприємств.

Важливим елементом контролю за операціями з виробничими запасами є перевірка їх фактичної наявності - інвентаризація. Інвентаризацію, тобто перевірку дійсної наявності майна підприємства і зіставлення даних інвентаризації з бухгалтерським обліком, проводять на підприємстві 1 раз на рік, перед складання фінансової звітності.

Під час перевірки документації здійснюється взаємна звірка господарських договорів, рахунків-фактур, накладних та прибуткових ордерів на предмет ідентичності ряду показників: номенклатура, кількості, ціни, дат оприбуткування, які дозволяють виявити оприбуткування всіх виробничих запасів за актами приймання - передачі. Мається на увазі, що від правильності нормування виробничих запасів, яке виконує головну функцію їх ефективного використання.

Основною метою нормування запасів у ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України є визначення діапазону можливих варіацій добових залишків запасів протягом року. На базі цього діапазону встановлюють величину необхідної норми запасу. Так у ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України нормується запаси паливно-мастильних матеріалів, сировини для сівби, добрив та спеціального одягу.

Для ефективного використання окремих видів сировини і матеріалів важливе значення мають норми витрат окремих ресурсів. Аналіз якісних та кількісних показників в звітних документах про відпущену у виробництво матеріали та сировину здійснюється через зіставлення даних показників з актами прийому-передачі, результату лабораторного аналізу по партіях або за середніми показниками аналізу на оприбуткування відповідних видів сировини з показниками раніше проведеної технологічної експертизи та зіставленням їх з даними про якість, яка була встановлена при інвентаризації відповідних видів сировини за період. З огляду на це потрібно ґрунтовно перевірити, дотримання встановленого порядку оформлення кількості і якості втрат виробничих запасів. Особлива увага приділяється фактам списання виробничих запасів, що зпсувалися під час зберігання.

У ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України аналізуються норми витрат посівний матеріал.

Норми витрат на посівний матеріал наведено у табл. 2.11

Таблиця 2.11 – Норми витрат посівного матеріалу у ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України

Посівний матеріал	Норма витрат посівного матеріалу, тис. рослин / га
Кукурудза на зерно за групою стиглості (ФАО)	
- 100 – 199	65 – 70
- 200 – 299	60 – 65
- 300 – 399	55 – 60
- 400 -499	50 – 55
Соняшник	45 – 50
Соя за групою стиглості сортів (СНО)	
- 2275 – 2400	800 – 900
- 2400 – 2500	700 – 750
- 2500 – 2650	550 – 600
- 2650 – 2800	450 – 400
- 2800 – 3000	350 – 400

Аналіз звітних даних свідчить, що у ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України дотримуються встановлених норм.

Таким чином, проведення дослідження щодо організації контролю за операціями зі виробничими запасами у ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України довело актуальність обраної теми дослідження.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ НАЯВНОСТІ І РУХУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ В ІНСТИТУТІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІВНІЧНОГО СХОДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК

3.1 Удосконалення організації обліку виробничих запасів

Однією з проблем сільськогосподарських підприємств є відсутність сучасного аналітичного обліку виробничих запасів.

Побудова системи управління виробничими запасами, насамперед, залежить від сфери діяльності підприємства, виду продукції та типу виробництва, особливостями організаційного та технологічних процесів. Перераховані фактори впливають на порядок обліку виробничих запасів, їх групування та систематизацію, побудову системи управління (планування, синтез, аналіз, моніторинг та контроль), спосіб віднесення їх вартості на собівартість продукції, формування інформаційних потоків тощо.

На промислових підприємствах використовується CVP-аналіз – це аналіз обліку та використання запасів, в основі якого знаходиться взаємозв'язок витрат виробничих запасів, виторгу (доходу), обсягу виробництва та прибутку. Це інструмент управлінського планування і контролю. Результати аналізу за даною моделлю використовуються менеджером для короткострокового планування та оцінки альтернативних рішень.

На будівельних підприємствах широко використовується ERP-система. Відповідно до словника APICS, термін ERP-система використовується у двох значеннях:

- це інформаційна система для попереднього визначення та ідентифікації всіх ресурсів підприємства, які потрібні для реалізації продажів, виробництва, придбання та обліку під час виконання клієнтських замовлень;
- це методологія ефективного планування й управління всіма ресурсами підприємства (у тому числі виробничих запасів), що потрібні для реалізації

продажів, виробництва, придбання та обліку під час виконанні замовлень клієнтів у сферах виробництва, дистрибуції та надання послуг.

На підприємствах транспортної галузі широко використовується SCM (Supply Chain Management) - (Управління відносинами з постачальниками - Управління ланцюжками поставок). Концепція SCM використовується для оптимізації управління логістичними ланцюгами та дає змогу суттєво зменшити транспортні та операційні витрати шляхом оптимального структурування логістичних схем поставок. Концепція SCM підтримується в більшості систем ERP і MRPI класу.

На сільськогосподарських підприємствах створення автоматизованих програмно-алгоритмічних систем управління з урахуванням ДВС-технологій дає можливість провести інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва, приймати оптимальні управлінські рішення, засновані на просторовому аналізі агротехнічних і нових економічних умов.

Однією з найважливіших завдань керівника є ефективне використання наявних ресурсів (у тому числі й запасів), але розв'язок цього завдання виходить далеко за рамки фінансового обліку.

У загальному випадку контрольна інформація формується двома підсистемами обліку - фінансовою й управлінською. Однак ефективний контроль за витратами запасів, включенням їх в собівартість й результатами виробничо-господарської діяльності – прерогатива управлінської підсистеми.

Проблема організації управлінського обліку широко обговорюється у вітчизняній економічній літературі. На наш погляд, вірніше всього будувати управлінський облік на основі плану рахунків. Це інтегрований принцип обліку, коли рахунки управлінського обліку кореспондуються з рахунками фінансового обліку в межах єдиної системи.

Метод інтеграції управлінського й фінансового обліку суттєво скорочує витрати на одержання інформації для контролю діяльності, а також суттєво підвищується вірогідність даних, тому що вони контролюються через фінансовий облік. Такий облік при раціональній його організації

оперативний, тому що дозволяє вести його в єдиній інтегрованій системі, яка використовується в організації. Дослідження в цій області показали, що навіть самі «недосконалі» облікові системи дозволяють організувати такий облік, а схема документообігу, яка існує в організації, дозволить легко організувати виконавців для своєчасного відбиття необхідних даних в обліку.

Вирішення проблем ведення управлінського обліку й складання внутрішньої звітності віддане на відкуп підприємствам і не регламентується державою. При інтегрованій системі організації управлінського й фінансового обліку записи, що формують дані про виробничі запаси, «вбудовуються» у систему фінансового обліку.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку й практика їх застосування передбачають різні варіанти класифікації виробничих запасів залежно від цільової установки й напрямків обліку. Під напрямком обліку запасів розуміється область діяльності, де необхідний відособлений цілеспрямований контроль.

При формуванні системи управління витратами, яка спрямована на забезпечення ефективності витрат, тобто на одержання прибутку, що реально виправдує ці витрати, значення управлінського обліку виробничих запасів по центрах фінансової відповідальності (ЦФВ) суттєво підвищується. Обороти спожитих ресурсів у межах кожного центру фінансової відповідальності створюють вартість або всієї продукції організації, або напівфабрикатів. Тому управлінський облік виробничих запасів повинен бути одночасно орієнтований, по-перше, на калькулювання собівартості окремих видів продукції або напівфабрикатів у межах центрів фінансової відповідальності, по-друге, на здійснення комплексного контролю над витратами по окремим ЦФВ.

У загальному випадку під центром відповідальності прийнято розуміти структурний підрозділ, який здійснює господарську діяльність, в центрі якого стоїть керівник, який безпосередньо впливає на результати цієї діяльності і несе за них відповідальність.

Основною особливістю системи управлінської звітності для цілей внутрішнього контролю є те, що вона будується на даних фінансової звітності складеної на відомих рівняннях балансу, правилах подвійної або одинарного запису, і, у загальному стандартних форматах фінансових звітів. Але управлінська звітність розробляється самими менеджерами й визначається конкретною ситуацією й вимогами внутрішнього контролю.

Аналіз існуючих систем внутрішнього контролю обліку та витрачання запасів ряду промислових підприємств дозволив виявити ряд недоліків у їхній організації й розробити рекомендації з їхнього усунення.

Для підвищення ефективності внутрішнього контролю необхідно:

- розробити методики, що підвищують якість інформаційного забезпечення внутрішнього контролю;
- привести юридичну структуру організацій у відповідність зі структурою центрів фінансової відповідальності;
- розробити систему зведеної звітності;
- впровадити модифікований план рахунків (з використанням рахунку 20 «Виробничі запаси») і розробити методику включення вартості запасів у собівартість готової продукції (робіт, послуг);
- побудувати процес планування по центрах фінансової відповідальності із закріпленням відповідальності за показники за конкретними підрозділами.

Інтеграція управлінського й фінансового обліку, а також акумулювання контрольних показників проводиться з використанням єдиного плану рахунків, структура й ступінь деталізації якого дозволяє одержувати контрольні показники в системі управлінського обліку.

Рахунки управлінського обліку, на яких відбивається аналітична інформація про поточний стан запасів, в ринкових умовах становлять комерційну таємницю, що строго оберігається від конкурентів і будь-яких інших зацікавлених осіб.

Пропонована в дипломній роботі методика використання рахунку 20 «Виробничі запаси» дозволяє використовувати акумульовану на ньому інформацію про запаси для контролю по центрах фінансової відповідальності й статтям і елементам.

Усі дані щодо виробничих запасів звітного періоду спочатку відбиваються на рахунку 20 «Виробничі запаси», до якого відкриваються аналітичні рахунки різних рівнів (рис. 3.1) .

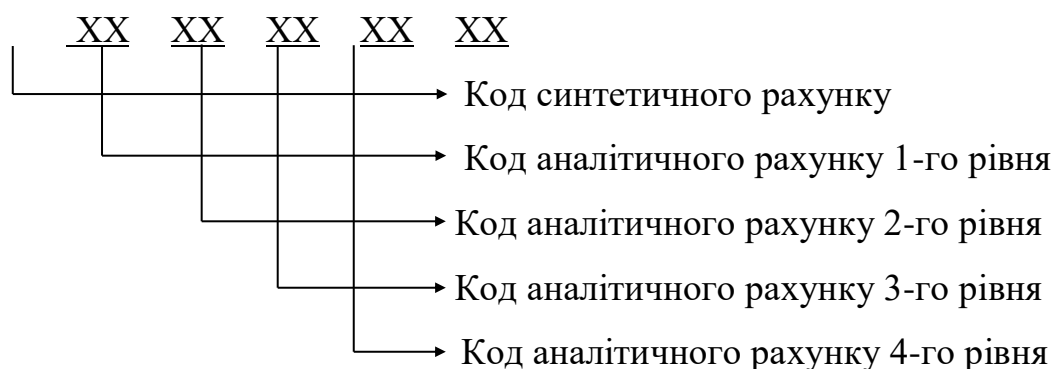

Рисунок 3.1 - Структура кодування рахунку 20 «Виробничі запаси»

Для формування контрольної інформації вводяться аналітичні рахунки 1-го рівня – визначають вид рахунку (первинний 00 – для первісного обліку запасів; вторинний 88 – для перерозподілу запасів між ЦФВ, калькуляційними статтями й видами запасів; закриваючий 99 – для переносу запасів на рахунки фінансового обліку); аналітичні рахунки 2-го рівня – розмежують запаси по статтях калькуляції; аналітичні рахунки 3-го рівня – розмежують запаси по видам; аналітичні рахунки 4-го рівня – розмежують запаси по видам готової продукції.

Обов'язковими для заповнення є коди центрів фінансової відповідальності або коди інвестиційних об'єктів (для запасів, які пов'язані найбільш рентабельними видами виробництва).

Розподіл запасів проводиться на підставі проставляння відповідних кодів у первинних документах. Код ЦФВ обов'язково повинні містити всі документи. При кодуванні кожний центр фінансової відповідальності має

право ставити тільки свій код ЦФВ. Ця вимога викликана необхідністю забезпечити власникам бюджетів повний контроль над обліком та витрачанням виробничих запасів.

На першому кроці інформація про запаси формується на рахунку 2000XXXX00 у розрізі аналітичних рахунків і з обов'язковою вказівкою коду ЦФВ. Таке угруповання забезпечує контроль бюджетів керівниками ЦФВ, тому що деталізація запасів повністю збігається з бюджетом. Бухгалтерський запис має такий вигляд: дебет рахунку 2000XXXX00 (ЦФО), кредит рахунків 23, 24, 27 і ін.

На другому кроці проводиться перерозподіл запасів з використанням рахунку 20 аналітичного рахунку 88 з аналітикою тільки по статтях калькулювання собівартості, куди ці запаси витрачаються. У результаті на аналітичних рахунках (аналітичний рахунок 88) по дебету запаси групуються в розрізі ЦФВ, по кредиту – усі джерела надходження запасів.

Перерозподіл проводиться пропорційне базам розподілу, кількісним показникам, врахованим на забалансових рахунках (кількість пари, води, сировини та ін.). Такий перерозподіл дає можливість контролю внутрішніх послуг, спожитих різними ЦФВ й крім цього забезпечує можливість контролю нормативних значень запасів. Це знаходить висвітлення в бухгалтерському записі: дебет рахунку 2088XX0000 (ЦФВ витрачання запасів), кредит рахунку 2088XX0000 (ЦФВ джерело надходження запасів).

На третьому кроці формуються бухгалтерські записи для списання запасів на рахунки витрат бухгалтерського обліку (20-29), витрат на капітальні вкладення (08), витрат на демонтаж (91). При такому методі калькулювання дотримується необхідна деталізація витрат на рахунках 20-29 і забезпечується конфіденційність даних управлінського обліку. Бухгалтерський запис має такий вигляд: дебет рахунків 08, 20-29, 43, 90, кредит рахунку 2099XX00XX (ЦФВ виробника послуги).

У такій проводці по кредиту вказується ЦФВ, що є випускаючим для конкретного виду продукції (робіт, послуг); для послуг, зроблених на сторону – ЦФВ, що виявив ці послуги.

Списання запасів у дебет того або іншого рахунку проводиться залежно від сутності ЦФВ й видів готової продукції (робіт, послуг).

Таким чином, запропонована в дипломній роботі методика використання рахунку 20 «Виробничі запаси» для інтеграції управлінського й фінансового обліку, дозволить одержувати контрольні показники в системі управлінського обліку та використовувати інформацію про запаси для контролю по центрах фінансової відповідальності й статтям і елементам.

3.2 Підвищення ефективності використання виробничих запасів за рахунок використання сучасних технологій

Сучасним рішенням при здійсненні управлінського та бухгалтерського обліку є впровадження BAS ERP рішень. Це прикладне рішення “Управління виробничим підприємством” створює єдиний інформаційний простір для відображення фінансово-господарської діяльності підприємства, охоплюючи основні бізнес-процеси.

В програмному продукті BAS ERP забезпечена висока надійність та продуктивність прикладного рішення, масштабованість, побудова територіально-розподілених систем. Головною перевагою є інтеграція з іншими інформаційними системами.

На підприємствах з високим рівнем деталізації загальна інформаційна база може охоплювати всі підрозділи, таких як ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України. Це істотно знизить трудомісткість ведення обліку за рахунок повторного використання загальних масивів інформації, так як ERP-системи пов’язують безліч бізнес-процесів і забезпечують потік даних між ними. Збираючи спільні дані транзакцій організації з декількох джерел, системи

BAS ERP усувають дублювання даних і забезпечують цілісність даних єдиним джерелом істинності.

Функціонал програми BAS ERP може відрізнятися, особливо якщо йдеться про закордонні розробники і вітчизняні рішення, але є і загальні для всіх продуктів функції: планування виробничих ресурсів та продажів; ведення технологічних карток, необхідні виробництва виробів; аналіз та планування потреб у комплектуючих та матеріалах, аналіз витрат та термінів для виконання плану; управління закупівлями та запасами; управління фінансами, ведення управлінського, бухгалтерського та податкового обліку; управління проектами; управління виробничими ресурсами у різних масштабах: від усього підприємства до окремого цеху чи конкретного верстата.

Для управління складом в програмі BAS ERP зазвичай застосовується схема ордерного складського обліку. Схема ордерного складу включається незалежно для операцій надходження і відвантаження. Ґрунтуючись на документах-розпорядженнях, якими можуть бути замовлення або накладні виписуються складські ордера. В цій схемі, також здійснюється облік отриманих, але невиконаних розпоряджень. Технологія роботи складу забезпечується шляхом ведення "від електронних розпоряджень".

Для визначення порядку обходу складських комірок та оптимального доступу, підсистема дозволяє створювати різні робочі зони наприклад:, робочі зони для роботи автотранспорту та для відбору товарів в ручному режимі співробітниками складу.

Інвентаризацію товарів реалізовано через багатокроковий процес, який включає в себе створення наказів на інвентаризацію, окреме відображення надлишків та недостач в оперативному та фінансовому обліку.

До структури BAS ERP входять:

1. Ієрархічна структура складів.
2. Управління інвентаризацією товарів.
3. Статистичний аналіз запасів, зберігання результатів ABC/XYZ аналізу.

4. Сортування товарів на складах за термінами придатності.
5. Адресні склади та можливості управління ними.
6. Відокремлений облік замовлень/ резервування потреб.
7. Облік багатооборотної тари.
8. Мобільні робочі місця працівників складів.
9. Розрахунок прогнозованого попиту.
10. Товарний календар.
11. Управління доставкою.

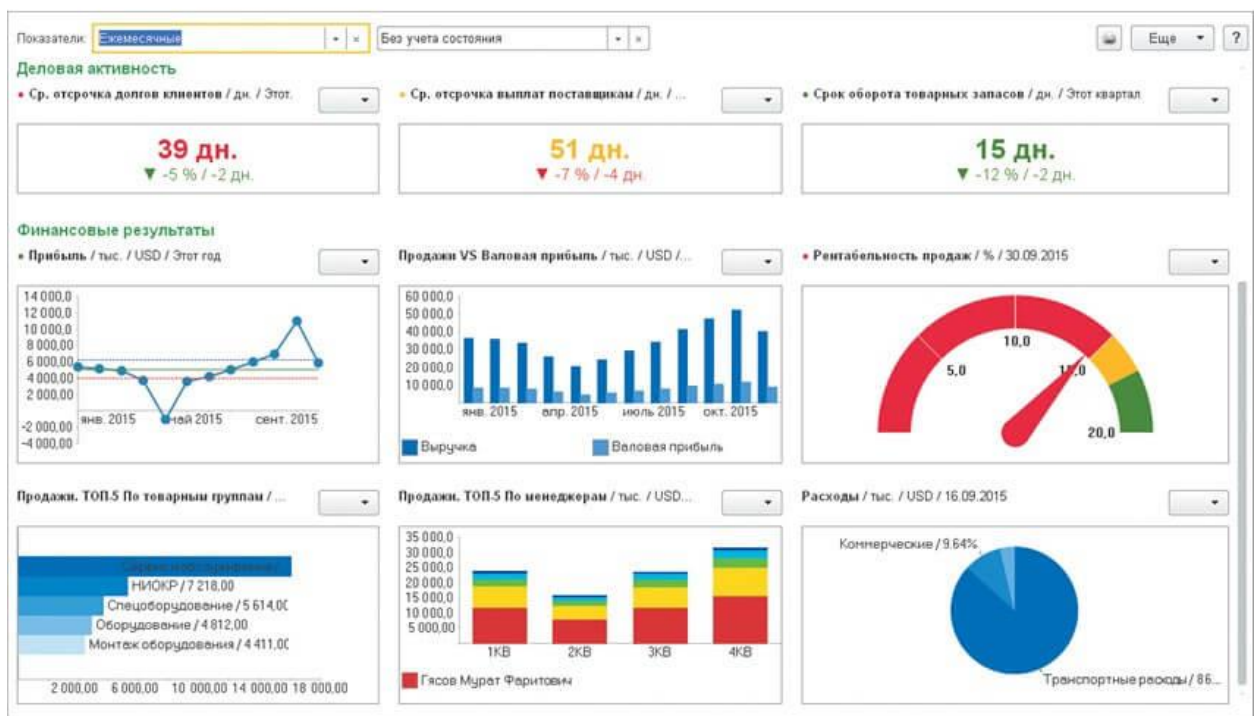

Рисунок 3.1 – Візуалізація програмного забезпечення BAS ERP

Інструментарій, який запропонований в програмному забезпеченні що містить BAS ERP, реалізує автоматизацію бухгалтерського та податкового обліку, зокрема підготування обов'язкової (регламентованої) звітності в організації, згідно з чинним законодавством України. Облік оподаткованого прибутку, ПДВ та Єдиного податку в програмі проведено відповідно до норм Податкового кодексу України.

В інтерфейс програми включено:

1. план рахунків бухгалтерського обліку, згідно з Наказом Міністра фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та інструкції про його застосування» № 291 від 30 листопада 1999 року;
2. склад рахунків;
3. організація аналітичного;
4. кількісного;
5. валютний облік на рахунках, який відповідає вимогам законодавства з ведення бухгалтерського обліку та відображення даних у звітності.

При необхідності в програмному забезпеченні можна створити розрізи аналітичного обліку, або ж створити субрахунки.

Розрахуємо вартість впровадження BAS ERP на підприємство. За основу розрахунків використовуємо проведений аналіз сукупної вартості володіння ERP-системи. Урозрахунок включаємо втрати, які будуть разові на етапі впровадження [5]. До уваги беремо витрати на придбання ліцензій у сумі 26 тис. грн і створити підрозділ, який буде виконувати даний напрямок робіт. Для підготовки, впровадження та адаптації потрібна команда, що складається з менеджерів з проектування (2 осіб) з оплатою праці в розмірі 34 000 грн, IT-розробників (2 особи) - 40 000 грн, тестувальників (2 особи) - 20 000 грн, адміністраторів (2 осіб) – 20 000 грн. Для розрахунку розглядаємо варіант взяти на роботу нових працівників, але можна частину обов'язків розподілити між існуючими працівниками. Розрахунки витрат на розвиток наведемо в таблиці 3.1.

Таким чином, прямі витрати, які становили 47,920 тис.грн знизяться на 13 тис. грн і підвищаться на 5,720 тис. грн, що в сумі дорівнює 40,240 тис. грн. А загальна річна сума володіння ІС становитиме 23,428 тис. грн. Решта прямих та непрямих витрат залишаться незмінними.

Таблиця 3.1. - Витрати на впровадження програмного забезпечення
BAS ERP

Категорія	Сума, тис.грн
Розвиток. Прямі витрати	
Заробітня плата працівникам, що займаються проектом	
Впровадження	720,000
Розробка (впровадження)	40,000
Тестування	1,560
Документування	1,640
Загальні витрати на розробку	5,420
Щорічні витрати на оплату послуг консультантів або сервісних організацій у частині розвитку	7,560
Всього щорічні витрати на розвиток	14,320

Отже, комплексна система управління за допомогою програмного забезпечення BAS ERP, це насамперед інструмент для планування ресурсів підприємства, яка дозволить краще обліковувати, контролювати наявності і рух виробничих запасів в бухгалтерському обліку. Програмне забезпечення призначене для зберігання та обробки великого обсягу даних, що дозволить грамотніше розподіляти виробничі ресурси та приймати точні управлінські рішення. Узагальнюючи вище сказане, з метою підвищення ефективності роботи Інституту сільського господарства Північного Сходу Національної академії аграрних наук запровадити дану систему.

ВИСНОВКИ

Здійснюючі виробничо-господарську діяльність, сільськогосподарські підприємства використовують виробничі запаси, які займають значне місце в оборотному капіталі та входять до вартості власного капіталу підприємства. Встановлено, що виробничими запасами забезпечується постійність, безперервність та ритмічність діяльності підприємства, гарантується його економічна безпека. Від якості даних про наявність та рух виробничих запасів, організації їх обліку та аналізу залежить точність визначення прибутку підприємства, його платоспроможність та фінансова стійкість.

В ході досліджень виявлено, що суть інформаційного забезпечення спрямована на планомірну роботу по збору та реєстрації інформації, передачі, обробці, узагальненню, зберіганню та пошуку суб'єктами контролю з ціллю застосування для управління. Завданням інформаційного забезпечення аудиту виробничих запасів являється донесення інформації учасникам контрольного процесу про щодо стану та руху на підприємстві, а також відображення в обліку господарських операцій згідно з нормативно-правовими актами.

Проведений аналіз на забезпеченість виробничими запасами показав, що підприємство в повній мірі забезпечене сировиною та матеріалами сільськогосподарського призначення, для здійснення господарської діяльності. В ході проведення аналізу структури витрат за елементами продукції що використовувалась для цілей виробництва встановлено, що продукція сільськогосподарського призначення в значній мірі є матеріаломісткою, в структурі собівартості вартість матеріальних витрат складає 60-70%.

Автором було розглянуто особливості організації руху виробничих запасів на підприємстві. Доведено, що правильне та своєчасне документальне оформлення руху запасів попереджає різні порушення та дає можливість своєчасно виявити зловживання. Встановлено, запаси підприємства використовуються достатньо ефективно. Тривалість обігу запасів не

перевищує нормативних значень - 90 діб. Більш того тривалість обігу постійно скорочується, що свідчить що на підприємстві відсутні іммобілізація коштів, зокрема запасів.

Аналіз якісних та кількісних показників в звітних документах про відпущену у виробництво матеріали та сировину здійснюється через зіставлення даних показників з актами прийому-передачі, результату лабораторного аналізу по партіях або за середніми показниками аналізу на оприбуткування відповідних видів сировини з показниками раніше проведеної технологічної експертизи та зіставленням їх з даними про якість, яка була встановлена при інвентаризації відповідних видів сировини за період. Зв'язку з цим рекомендується ґрунтовно перевірити, дотримання встановленого порядку оформлення кількості і якості втрат виробничих запасів. Особливу увагу слід приділяти фактам списання виробничих запасів, що зпсувалися під час зберігання.

В сучасних умовах господарювання виникає необхідність поглибленого дослідження сутності виробничих запасів, розроблення ефективної моделі управління ВЗ через сучасну систему організації їх обліку, аналізу та контролю. Встановлено, що побудова системи управління виробничими запасами значною мірою залежить від галузі, типу та виду продукції виробництва, характеру його організації та технологічного процесу. З цією метою автором запропоновано та науково обґрунтовано методику використання рахунку 20 «Виробничі запаси» для інтеграції управлінського й фінансового обліку, дозволить одержувати контрольні показники в системі управлінського обліку та використовувати інформацію про запаси для контролю по центрах фінансової відповідальності й статтям і елементам.

Також, автором запропоновано сучасне рішення при здійсненні бухгалтерського обліку, яке полягає у використанні програмного забезпечення BAS ERP, яке містить весь необхідний інструментарій для

автоматизації бухгалтерського обліку, зокрема обліку, контролю наявності і руху виробничих запасів.

Жорстка конкуренція на ринку сільськогосподарських виробників стимулює усі процеси управління цією важливою ланкою національної економіки. Для підвищення конкурентних

В роботі наведено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення науково – практичного завдання, що полягає в удосконаленні теоретико-методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо аудиту виробничих запасів підприємств.

Проведені теоретичні та практичні дослідження доказали актуальність обраної теми наукових пошуків. На сучасному етапі економічного розвитку багатьох країн світу на перше ступені рейтингу національної безпеки виходить продовольча безпека, яку здатне забезпечити тільки високоефективні сільськогосподарські підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В. Г. Андрійчук. - К.: КНЕУ – 3-те видав., 2018. – 265 с.
2. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник. 4-ге вид., перероб. і допов. М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, Л. Г. Панченко. / За ред. проф. М. Ф. Огійчука. - К. : Вища освіта, 2018. - 907 с.
3. Бухгалтерський облік у сільському господарстві // Букліб: Студентська бібліотека, 2021 - URL: <https://buklib.net/books/26968/> (дата звернення: 21.10.2021).
4. Бухгалтерський облік у фермерів // вісник: офіційно про податки, 2019 - URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100005361-bukhgalterskiy-oblik-u-fermeriv> (дата звернення: 21.10.2021).
5. Господарський кодекс України: Закон України № 436 -IV від 16.01.2003 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 17.10.2021).
6. Дикань В. Л. Організація виробництва: навч. посібник / В. Л. Дикань, В. О. Мельник. - Харків: ТОВ “РИФ”, 2017. – 265 с.
7. Економіка сільського господарства : навчальний посібник / Збарський В. К., Мацибора В. І., Чалий А. А., Степасюк Л.М. і ін. / За ред. В.К Збарського і В. І. Міцибори. - К.: Каравела, 2018. - 312 с.
8. Забезпечення українців якісною питною водою URL: <http://waternet.ua/uk/news/newsletter/418/> (дата звернення: 11.10.2021).
9. Загородній А. Г. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: [навч. пос.] / А.Г. Загородній, І. Й. Яремко, Л. М. Пилипенко, А. С. Мороз. – Львів : В-во Львівської політехніки, 2016. - 216 с.
10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій/ред.Від10.08.21.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 16.10.2021)

11. Каморджанова Н.А. Бухгалтерский финансовый учет / Н. А. Каморджанова, И. В. Карташова. - СПб.: Питер, 2018. - 480 с.
12. Карлик А. Е. Экономика предприятия: учебник / Под ред. А.Е. Карлика и М.Л. Шухгалтера. - М.: ИНФРА-М, 2017. – 135 с.
13. Кононенко В.А. Облік виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах: проблеми та шляхи їх вирішення / В.А. Кононенко, С.С. Сватаненко // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит, 2016. – Випуск №4. – С. 338 - 342
14. Конституція України: [зі змін. та допов., внесеними Законом України від 1 лют. 2011 р. № 2952-VI]. - Харків: Фактор, 2018. - 118 с.
15. Лебедев В. Г. Управление затратами на предприятия / В.Г. Лебедев, Т.Г. Дроздова, В.П. Кустарёв и др. / Под общ. ред. Г.А. Краюхина. - СПб.: "Издательский дом "Бизнес-пресса". - 2018. - 277 с.
16. Лысенко, Н. Н. Экономика отрасли: учебное пособие / Н. Н. Лысенко. - Южно-Схалинск : САХГУ, 2020. - 282 с.
17. Малютина Н.В. Облік сільськогосподарської продукції: визнання та оцінка // Облік і фінанси АПК: освітній портал, 2021 - URL: [http://magazine. faaf.org.ua/oblik-silskogospodarskoi-produkcii-viznannya-ta-ocinka.html](http://magazine.faaf.org.ua/oblik-silskogospodarskoi-produkcii-viznannya-ta-ocinka.html) (дата звернення: 18.10.2021)
18. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IAS) 2 «Запаси» URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_021. (дата звернення: 18.10.21).
19. Міністерство екології та природних ресурсів України // Офіційний портал. URL: <https://menr.gov.ua/content/misiya-ta-strategiya.html>. (дата звернення: 18.10.21).
20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» - URL: <https://oblik.press/np-s-bo-1-zahalni-vymohy-do-finansovoi-zvitnosti/> (дата звернення: 10.10.2021)
21. Огійчук М.Ф. Організаційно-економічне регулювання ефективного виробництва насіння зернових культур високих генерацій та його обліково-аналітичне забезпечення: монографія / М.Ф. Огійчук, В.В.

- Орлов, С.І. Василішин / за ред. проф. М.Ф. Огійчука. Харків. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків: ФОП Бровін О.В., 2019. - 308 с.
22. Офіційний сайт статистики України. - URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 16.10.2021)
23. Пичужкин И. В. Экономика организаций (фирм): учеб. пос. - М.: Юрайт - Издат, 2018. - 319 с.
24. Підготовка і захист випускної роботи: методичні рекомендації / Сумський державний університет [уклад.: Т.Г. Савченко, Н. В. Винниченко, О. І. Гриценко, О. В. Мирошніченко]. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2019. – 72 с.
25. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" - URL: nibu.factor.ua/ukr/info/instrbu. (дата звернення: 26.10.2021)
26. Правдюк М.В. Обліково-нормативне забезпечення управління витрамами на біологічні перетворення у тваринництві / М.В. Правдюк, А.А. Правдюк // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2018, №18. – С. 109 - 122
27. Правдюк Н.Л. Розробка базових, теоретичних засад якості облікової інформації/ Н.Л.Правдюк, Т.Ф. Плахтій // Технологічний аудит і резерви виробництва. - № 3-4(35). - 2017. - С.4-9
28. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.17 № 2258-VIII [офіц. текст: станом на 1 січня 2020 р.]. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
29. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 16.07.1999 № XIV [офіц. текст: станом на 1 січня 2020 р.]. URL: <https://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/gna1132-436-iv.html> (зі змінами і доповненнями)
30. Сафронова Е.А. Учет материально-производственных запасов, их классификация и оценка // Научные исследования и современное образование: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 29

- апр. 2017 г.) / редкол.: О.Н. Широков [и др.] - Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2017. - С. 304-312.
31. Свідерський Є.І. Бухгалтерський облік у галузях економіки [Текст] : навч. посібник / Є.І. Свідерський - К. : КНЕУ, 2013. - 233 с.
32. Состояние и пути совершенствования бухгалтерского учета в организациях АПК: сборник научных трудов по материалам научно-практической конференции студентов и магистрантов / ред. кол.: С. В. Гудков (гл. ред.) [и др.]. - Горки : БГСХА, 2020. – 88 с.
33. Ульянченко О.В. Формування, ефективне використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та удосконалення обліку його складових: монографія / О.В. Ульянченко, М.Ф. Огійчук, В.Є. Тредіт, С.І. Василішин / за ред. проф. О.В. Ульянченка. Podhájska, Slovensko: Európsky inštitút ďalšieho vzdelávania, 2017. - 291 с.
34. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок. - М.: «ЮНИТИ-ДАНА», 2013. - 356 с.
35. Экономика отраслей АПК / Под ред. И. А. Минакова - М.: КолосС, 2018. 216 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

SUMMARY

Yakovlieva I. Organization and methods of accounting, analysis and control of inventories of agricultural enterprises – Masters-level Qualification Thesis. Sumy State University, Sumy, 2021.

Theoretical and practical aspects of the organization of accounting, analysis and control of production stocks are investigated in the work. An analysis of the main factors affecting inventories, the rationality of their accounting, analysis of their use and control over their condition and movement. The main purpose of this study is to develop measures to improve the accounting and control of inventories in the research farm.

Key words: agriculture, production stocks, accounting and control of production stocks, inventory of production stocks, technologies of sunflower cultivation, sunflower yield.

АНОТАЦІЯ

Яковлєва І.В. «Організація і методика обліку, аналізу та контролю виробничих запасів сільськогосподарського підприємства» – Кваліфікаційна магістерська робота. Сумський державний університет, Суми, 2021 р.

У роботі досліджено теоретичні і практичні аспекти організації обліку, аналізу та контролю виробничих запасів. Проведений аналіз основних факторів, що впливають на виробничі запаси, раціональність їх обліку, аналіз їх використання та контроль за їх станом і рухом. Основною метою цього дослідження є розроблення заходів вдосконалення обліку і контролю наявності виробничих запасів у дослідному господарстві.

Ключові слова: сільське господарство, виробничі запаси, облік і контроль виробничих запасів, інвентаризація виробничих запасів, технології вирощування соняшнику, врожайність соняшнику.

Додаток Б

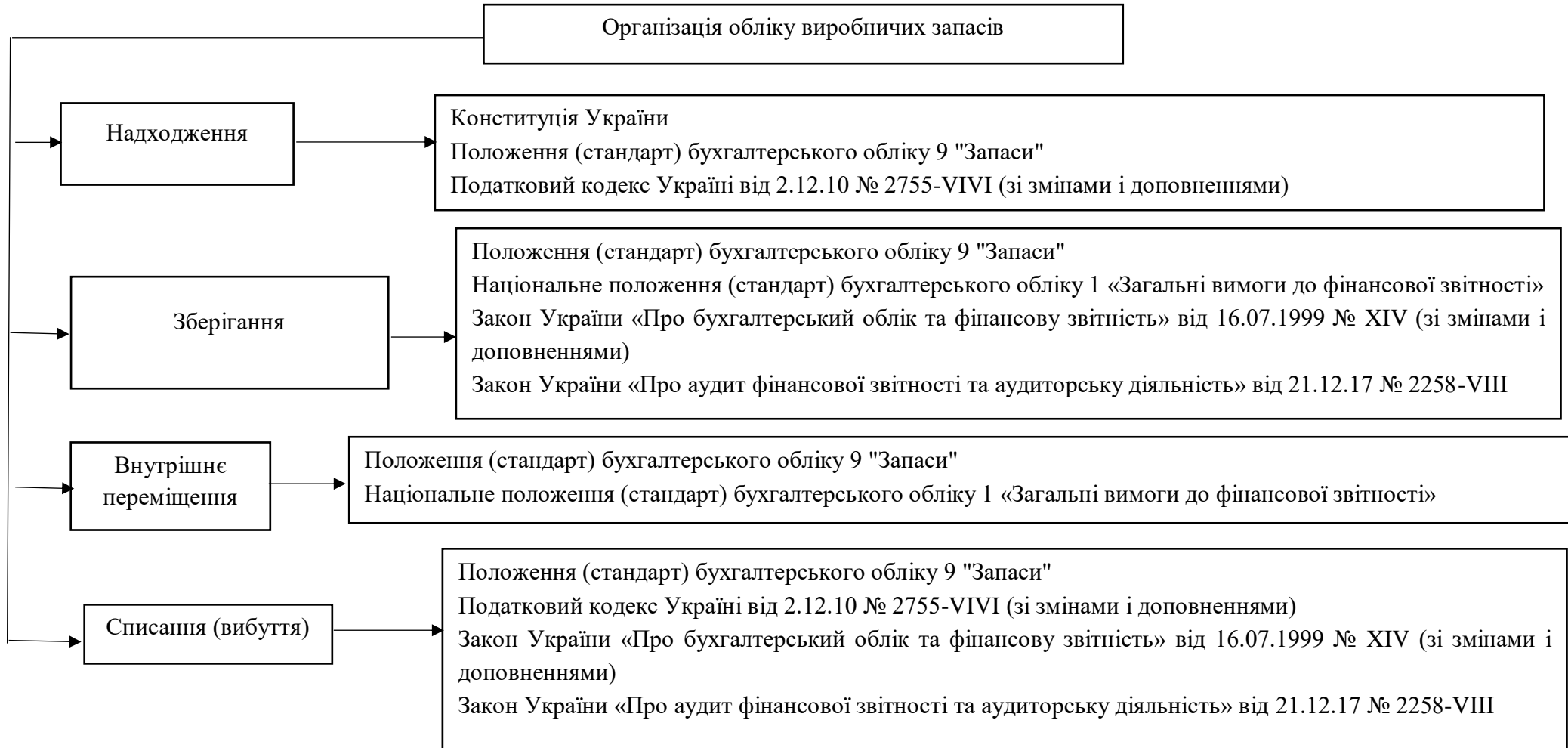

Рисунок А.1 – Нормативно-законодавча база організації обліку виробничих запасів (побудовано автором за [1 – 4, 12,20])

Додаток В

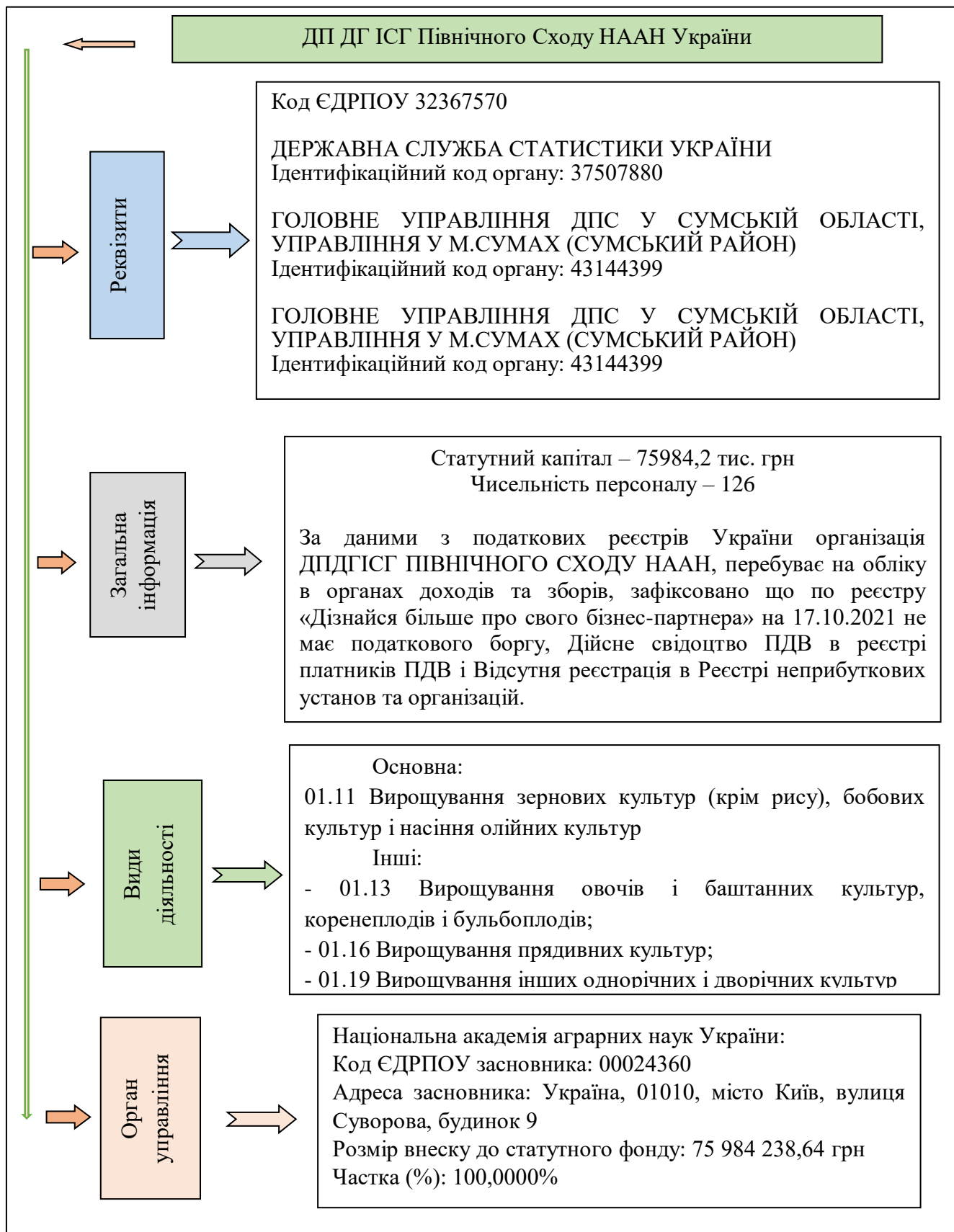

Рисунок В.1 – Загальна інформація щодо ДП ДГ ІСГ
Північного Сходу НААН України

Додаток Г

Таблиця Г.1 – Показники фінансово-економічної діяльності ДП ДГ ІСГ Північного Сходу НААН України за 2018 – 2020 рр.

Показник	2018	2019			2020		
		звіт	+, -	ТР, %	звіт	+, -	ТР, %
1. Реалізація продукції, тис. грн	54422	143973	+ 89551	264,5	554067	+ 410094	384,8
2. Виконання плану сівби, %							
- соя	97,9	99,3	+ 1,4	x	98,8	- 0,5	x
- кукурудза на зерно	98,7	99,5	+ 0,8	x	99,2	- 0,3	x
- соняшник	99,8	98,9	- 0,9	x	97,5	- 1,4	x
- пшениця (озима)	95,4	93,9	- 1,5	x	95,7	+ 1,8	x
3. Врожайність, ц / га							
- соя	11,8	12,3	+ 0,5	104,2	11,5	- 0,8	93,5
- кукурудза на зерно	23,0	23,5	+ 0,5	102,2	25	+ 1,5	106,4
- соняшник	29,6	28,4	- 1,2	95,9	30,5	+ 2,1	107,4
- пшениця (озима)	23,9	22,3	- 1,6	93,3	20,6	- 1,7	90,4
4. Коефіцієнт придатності основних фондів, %	73,4	70,8	- 2,6	x	68,5	- 2,3	x
Фондоотдача, грн	1,73	2,33	+ 0,6	x	7,80	+ 5,47	x
Тривалість обігу запасів, доба	32,4	13,8	- 18,6	42,6	3,3	- 10,5	23,9
5. Коефіцієнти ліквідності, %							
- абсолютної	0,4	0,3	- 0,1	75,0	4,4	+ 4,1	1466,7
- швидкої	25,3	28,2	+ 2,9	111,5	24,1	- 4,1	85,5
- поточної	559,3	291,6	- 267,7	52,1	378,5	+ 86,9	129,8
6. Рентабельність продаж, %	13,2	15,4	+ 2,2	116,7	15,8	+ 0,4	102,6

Джерело: фінансова звітність підприємства (<https://dpgd-sad.com.ua/node/22>)

